

**TC
AİLE VE
SOSYAL POLİTİKALAR
BAKANLIĞI**

**ULUSAL
ÇOCUK HAKLARI
STRATEJİ BELGESİ
ve EYLEM PLANI**

2013 - 2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	3
TANIMLAR.....	4
GİRİŞ	6
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1.1. Gerekçe.....	9
1.2. Mevcut Durum.....	9
1.2.1. Eğitim	9
1.2.2. Sağlık.....	11
1.2.3. Engellilere Yönelik Hizmetler.....	14
1.2.4. Çocuk Koruma Sistemi ve Bakım Hizmetleri	16
1.2.5. Çocuk Adalet Sistemi	18
1.2.6. Çocuk İşçiliği	22
1.2.7. Çocuk Ve Medya.....	24
1.2.8. Çocuk Katılımı	27
1.2.9. Çocuğun Boş Zamanını Değerlendirme İmkânları.....	28
1.2.10. Aile Ve Çalışma Hayatının Uyumu.....	29
1.2.11. Bildirim Ve İzleme Mekanizması	31
1.3. Hukuki Çerçeve	33
1.3.1. Uluslararası Mevzuat.....	33
1.3.2. Ulusal Mevzuat.....	35
İKİNCİ BÖLÜM.....	39
2.2.1. Misyon	39
2.2.2. Vizyon.....	39
2.2.3. Temel Değerler ve Yaklaşım	39
2.2.4. Stratejik Amaçlar	40
2.2.5. Eylem Planı	42
Amaç 1. Çocuğa Saygıyı Ve Çocuk Hakları Kültürünü Geliştirmek	42
Amaç 2. Çocuk Haklarına İlişkin Karar Süreçlerine Bütün Çocukların Katılımını Sağlamak ...	45
Amaç 3. Çocuğun Doğduğu, Büyüdüğü Ve Yetiştigi Ortamı Korumak ve Fiziksel Çevreyi İyileştirmek.....	47
Amaç 4. Çocuk Hakları Kültürü Çerçevesinde Eğitim Politika Ve Programları Geliştirmek	49
Amaç 5. Sağlık Hizmetlerini Geliştirmek	54
Amaç 6. Aileye Ve Çocuğa Yönelik Destek Ve Özel Koruma Hizmetlerini Geliştirmek	57
Amaç 7. Çocuk Adalet Sistemini İyileştirmek	67

Amaç 8. Çocuk Dostu Bir Medya Oluşturmak	72
Amaç 9. Etkin Bir Denetleme, İzleme Ve Değerlendirme Sistemi Kurmak	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	78
3.1. İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon	78
3.2. Yürürlük ve Uygulama Esasları.....	79

KISALTMALAR

ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BİMER	Başbakanlık İletişim Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BSRM	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
KBRM	Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
SHM	Sosyal Hizmet Merkezleri
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TUBİM	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSSİDE	Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TANIMLAR

Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi.

Çocuk Hakları: Çocukların erişkinlerden farklı fiziksel, fizyolojik, davranış ve psikolojik özellikleri olduğu ve sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilinciyle, genel anlamda erişkinlere tanınan tüm hakların yanı sıra, çocuklara tanınan bazı özel hakları ifade eder. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuklara özel tanınan haklar üç grupta toplanmakta olup bunlar “yaşama ve gelişme hakları”, “korunma hakları” ve “katılım hakları”dır.

Çocuğa Saygı Kültürü: Bütün çocukların hak sahibi bireyler olduğu kabul edilerek, çocuğun yaşama, gelişme, korunma, katılım ve ayrımcılığın önlenmesi haklarının hayatın bütün alanlarında benimsenmesi ve yaşanması.

Çocuğun Yüksek Yararı: Çocuğun yararını her türlü yarardan daha önemli ve öncelikli görmek ve buna göre davranmak.

Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'nın veya gerektiğinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Başbakanlık (Basın, Yayın, Enformasyon Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Başkanlığı), Diyanet İşleri Başkanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Yükseköğretim Kurulu, Türkiye Barolar Birliğinden üst düzey temsilcilerin ve Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü ve Çocuk Hakları Türkiye Çocuk Koordinatörleri ile çocuklarla ilgili faaliyet gösteren ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı tarafından belirlenen diğer kurumlardan ve sivil toplum kuruluşlarından yeterli sayıda temsilcinin katılımıyla teşekkül eden kuruldur.

Sorumlu Kuruluş(lar): Eylem Planı doğrultusunda yapılacak faaliyeti bizzat yürütecek olan kurum/kuruluşlardır.

İlgili Kuruluş(lar): Eylem Planı doğrultusunda işbirliği içinde yapılacak faaliyetlerin kendi sorumluluk alanına giren kısmını yürüten kurum/kuruluşlardır.

Çocuk Hakları Komiteleri Türkiye Çocuk Koordinatörleri: Türkiye genelinde 81 ilde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri bünyesinde çalışmalarını sürdüren çocuk hakları komitelerine üye çocuk temsilciler tarafından, bir kız ve bir erkek olmak üzere iki yılda bir seçilen çocuk temsilcilerdir.

GİRİŞ

Türkiye; nüfusunun üçte biri çocuklardan oluşan bir ülke olarak, çocuğun üstün yararı doğrultusunda, çocuğun bütün haklarının korunması için, Anayasada yer alan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde gerekli yasal ve idari önlemleri almakla yükümlüdür. Bu amaçla, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkelerini de kapsayacak şekilde, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının uluslararası standartlarda uygulanabilmesi, gerekli tüm koşulların iyileştirilmesi ve çocukların hayata daha etkin ve mutlu katılımlarının sağlanması için Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi hazırlanmıştır. Bu Strateji Belgesi, Türkiye'nin çocuk haklarını koruma ve geliştirme amacıyla ortaya koyduğu iradenin somut bir ifadesidir. Bu Belge ile çocukların hayat standartlarını geliştirmek ve çocukların sağlıklı büyüyecekleri, iyi eğitim alacakları, güç koşullarda kalmaları durumunda korunacakları, kaliteli hizmetlere erişebilecekleri ve bu amaçla gereken kaynakların ayrıldığı, ülke ölçekli bütünsel bir Çocuk Refahı Sistemi'nin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Bu Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın temel ilke, değer ve yaklaşımı ülkemizde 1995 yılında yürürlüğe giren “*BM Çocuk Hakları Sözleşmesi*”, 2001 yılında yürürlüğe giren “*Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi*”, 2009-2011 yıllarını kapsayan “*Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi*”, 2011 yılında yayınlanan “*Avrupa Birliği Çocuk Hakları Programı*” ile “*BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*” ve “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*” ne dayanmaktadır.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, Çocuk Vakfı, İstanbul Üniversitesi ve TÜBİTAK TÜSSİDE'nin işbirliği; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve çocukların etkin katılım ve mutabakatıyla hazırlanmıştır. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nin hazırlık aşamasında, 13-15 Ekim 2010 tarihinde yapılan TÜBİTAK-TÜSSİDE'nin strateji çalıştayında, ilgili kurum ve paydaşların, STK temsilcilerinin ve üniversite öğretim üyelerinin; 17-18 Ekim 2010 tarihinde çocukların; 23-24 Kasım 2010 tarihinde Ankara ve 27-28 Kasım 2010 tarihinde, İstanbul Odak Grup toplantılarıyla da alanda çalışan uzmanların görüşleri alınmış ve bütün aşamalarda çocuk görüşünün yansıtılmasına önem verilmiştir. Strateji Belgesi'nin ilk taslağı, 28 Ocak 2011 tarihinde çocuk ve yetişkin temsilcilerin görüşüne sunulmuştur. Bu görüşler doğrultusunda yeniden ele alınan metin, 25-27 Şubat 2011 tarihinde, İstanbul'da gerçekleşen I. Türkiye

Çocuk Hakları Kongresi'nde çocuk ve yetişkin delegelerin görüşleri çerçevesinde müzakere edilmiştir.

26 Ekim 2011 ve 15 Kasım 2011 tarihlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde; Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu ile birlikte iki defa toplantı yapılmış ve ilgili Bakanlıklardan gelen istek ve talepler doğrultusunda Çocuk Hakları Strateji Belgesinde ve Eylem Planında değişiklikler yapılmıştır.

Çocuk haklarının korunması, izlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla, “Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu” 4 Nisan 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesiyle kurulmuştur. Söz konusu Kurul, çocuklara hizmet veren ilgili tüm Bakanlıkların üst düzey temsilcileri, ilgili sivil toplum kuruluşları ve İl Çocuk Hakları Komitelerinden seçilen çocuk temsilcilerden oluşmaktadır. Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu'nun, 8 Mayıs 2012 tarihinde yapılan ilk toplantısında, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Ulusal Çocuk Hakları Eylem Planı ilk gündem maddesi olarak ele alınmış ve Belgenin revizyon yetkisi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiş olup Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ilgili kurumların görüşleri doğrultusunda revizyon gerçekleştirilmiştir. Revize edilen belge, 2013 yılı içinde sorumlu kurum ve kuruluşların görüşlerine tekrar sunulmuş nihai hale getirilmiştir.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri içermektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için yapılması gereken eylemler ise Strateji Belgesinde belirtilerek, Eylem Planında detaylı olarak açıklanmaktadır.

Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesinin hayata geçirilmesi noktasında, tüm paydaş kurum/kuruluşların yanı sıra, demokratik gelişimin bir gereği ve göstergesi olarak, sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi'ne paralel olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde, ilgili kurum/kuruluşların işbirliği ve katılımıyla hazırlanan, Ulusal Çocuk Hakları Eylem Planındaki hususların, belirli tarihler çerçevesinde, belirlenen kurum/kuruluşların sorumluluğunda gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Strateji Belgesi'nin ve bu belgenin uygulanmasına yönelik hazırlanan Ulusal Eylem Planının 2013-2017 yılları arasında beş yıllık bir dönemini kapsamı öngörülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Gerekçe

Ülke ölçekli bir çocuk hakları stratejisinin ve eylem planının belirlenmesi için öncelikle uygulamada karşılaşılan sorunların doğru bir şekilde tanımlanması ve tanımlanan sorun alanları doğrultusunda strateji ve eylemlerin planlanması gerekmektedir. Ülkemizde çocuk refahı odaklı bütünsel bir çocuk politikasının olmaması, çocuklara yönelik verilen hizmetlerin planlanması ve sunulmasında temel sorundur. Ülkemizde çocuk hizmetlerine yaklaşım, çoğunlukla suça sürüklenmiş ve korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara odaklanmakta olup tüm çocukları kapsayıcı bir vizyona sahip değildir.

Bu Strateji Belgesi, bütün çocukların refahını sağlamayı, yaşam kalitesini yükseltmeyi ve yaşama, gelişme, korunma, katılım gibi temel haklarını en üst düzeyde yaşayabilmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda oluşturulan eylemlerinin öncelikli hedefleri, çocukların sosyal, bilişsel ve fiziksel açıdan sağlıklı gelişimleri için en uygun ortamların sağlanması; sağlık, eğitim ve sosyal katılım açısından refah düzeyinin iyileştirilmesi ve çocuk mağdur olmadan risk faktörlerinin tespit edilerek ihtiyaç duyduğu koruyucu ve önleyici müdahalelerin zamanında ve yeterli düzeyde verilmesini sağlayan bir sistemin oluşturulmasıdır.

1.2. Mevcut Durum

1.2.1. Eğitim

Ülkemizdeki 0-18 yaş grubu çocuk nüfusu 24 milyon olup ülke nüfusu içindeki çocuk nüfusunun oranı ise yüzde 33,3'tür. Bu nüfusun 12.3 milyonunu erkek, 11.7 milyonunu ise kız çocukları oluşturmaktadır.

TÜİK verilerine göre 1.169.556 çocuk okul öncesi eğitimde, 10.979.301 çocuk ilköğretimde, 4.756.286 çocuk ise ortaöğretimde yer almaktadır. 2011-2012 Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre okul öncesi eğitimde okullaşma oranı 3-5 yaş aralığı için % 30,87, 4-5 yaş

aralığı için % 44.04, 5 yaş için ise % 65,69'dur. İlköğretimde okullaşma oranı % 98,67, ortaöğretimde % 67,37'dir.

Anayasanın 42. maddesi gereğince ülkemizde eğitim parasız olup İlköğretim ve Eğitim Kanununa göre ilköğretim zorunludur. MEB verileri uyarınca her yıl, öğretim yılı boyunca 20 günden fazla devamsız olan öğrencilerin oranı, 2011-2012 yılları itibariyle ilköğretim düzeyinde %4,5; ortaöğretim düzeyinde ise %3,4'tür. 2011-2012 öğretim yılı 1. Dönem itibariyle ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin %2,47'si ise okulu terk etmiştir. Yakın zamana kadar çocukların eğitime yönelik temel sorun alanları arasında bulunan okullaşma oranlarında cinsiyet farkının yüksek olması, son zamanlarda ilköğretim seviyesinde bir sorun olmaktan çıkmıştır. MEB verilerine göre ilköğretimde cinsiyet oranı %100,41 ile kız çocukları lehine bir gelişim göstermiştir. Ortaöğretimde ise %93,29 olan oranın 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle eşitleneceği beklenmektedir. Çocukların eğitim hakkından faydalanmalarını sağlamak ve ilköğretime kayıtsız olan çocukların tespitini sağlamak amacıyla, MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından E-okul sistemi geliştirilmiştir. Bu sistem sayesinde, ulusal adres veri tabanındaki 6-14 yaş grubu çocukların kimlik numaralarıyla MEB veri tabanı olan e-okulda ilköğretime kayıtlı 6-14 yaş grubu çocukların verileri karşılaştırılarak, zorunlu eğitim çağında olup ilköğretime kayıtsız olan çocuklar belirlenmektedir. Zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış, okula hiç kayıt olmamış ya da sürekli devamsız olan 10-14 yaş grubundaki çocukların eğitimlerine akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak, ilköğretime devamlarının sağlanması amacıyla "Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı" başlatılmıştır. Bu program kapsamında eğitim alan öğrenci sayısı 3.772 olup bu öğrencilerin %64.84'ünü kız çocukları oluşturmaktadır.

SYDGM tarafından yapılan eğitim desteklerinin yanı sıra, nüfusun en muhtaç kesimine dâhil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla ülkemizin her köşesinde Şartlı Eğitim Yardımı kapsamında karşılıksız eğitim yardımları yapılmaktadır. Bu kapsamda ihtiyaç sahibi ailelere, çocuklarını düzenli olarak okula göndermeleri şartıyla her ay eğitim yardımı verilmektedir. Kız çocuklarının okullaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla, kız çocuklarına ve ortaöğretimde devam eden öğrencilere verilen yardım miktarları

daha yüksek tutulmuştur. Temmuz ayı itibariyle 2012 yılı içerisinde ise 1.499.165 öğrenciye Şartlı Eğitim Yardımı desteği verilmiştir.

OECD verilerine göre, OECD ülkelerindeki zorunlu eğitim süreleri arasında benzerlik bulunmasına rağmen, okula kayıtlı nüfusun %90'ından fazlasının geçirdiği ortalama eğitim yılı Türkiye'de 7 iken, OECD ortalaması 13'tür. 2012 yılında yürürlüğe giren ve kamuoyunda 4+4+4 olarak bilinen 6287 sayılı Kanun ile zorunlu eğitim süresi 12 yıla çıkarılmıştır. Kanunun temel amaçlarından biri toplumun ortalama eğitim süresini yükseltmek, bir diğeri ise çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmelerini mümkün kılmaktır.

1.2.2. Sağlık

Çocuk refahına ilişkin en önemli sağlık göstergeleri, çocuk aşılama oranları, sağlık hizmetlerine ulaşım, sosyal güvenlik kapsamında olma, hamilelik döneminde, doğum sırası ve sonrasında sağlık hizmetlerinden yararlanma ve bebek ölüm hızı gibi göstergelerdir.

Türkiye'de, 18 yaş altındaki herkes 2008 yılı itibarıyla Genel Sağlık Sigortası kapsamındadır. Çocukların refahını yükseltmeye yönelik olarak sağlık ve eğitim hizmetlerinin yanı sıra çeşitli sosyal yardım hizmetleri verilmektedir. 2010 yılında 0-18 yaş nüfusun yüzde 12,3'ü Şartlı Eğitim ve Sağlık Yardımı Programından yararlanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından başlatılan Aile Hekimliği uygulaması ile her ailenin bir hekim tarafından rutin sağlık takibinin yapılması sağlanmaktadır.

2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre bebek ölüm hızı binde 17, beş yaş altı ölüm hızı binde 24 olarak gerçekleşmiştir. TNSA sonuçlarına göre bebek ölümlerinde 1990-2010 yılları arasında yüzde 78,8 oranında azalma olduğu görülmektedir. 2005-2006 yıllarında yapılan Ulusal Anne Ölümleri Araştırması, Türkiye'nin anne ölüm oranını her 100.000 canlı doğumda 28,4 olarak belirlemiştir. Ayrıca TÜİK'ten alınan son istatistiki veriler ışığında, ülkemizde 2009 yılında binde 13,8 olan bebek ölüm hızının, 2012 yılında binde 11,6'ya gerilediği görülmektedir. Sağlık Bakanlığı verileri doğrultusunda 2012 yılı anne ölüm hızı ‰15,6 olarak tespit edilmiştir.

Sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluğu olan, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan gebelerin güvenli koşullarda doğumlarını gerçekleştirmelerine yönelik hizmet ve uygulamalar geliştirilmiştir. Bu kapsamda uygulanan “Misafir Anne Projesi” ile beklenen doğum tarihinden önce sağlık kuruluşuna getirilerek doğumlarını hastanede gerçekleştiren gebe sayısı: **5340**’tır.

Doğum öncesinde sağlık personelinin bakım alan annelerin ve sağlık personelinin yardımcı olduğu doğumların oranı 2011 yılında %95’dir. Evde yapılan doğumlar yarı yarıya azalmıştır ve doğum sonrasında bakım alan anne ve bebeklerin oranı %85-90 seviyesindedir. 2012 yılı hastane doğum oranı **%96,8**’dir.

Bebeğin sağlığının korunması açısından bağışıklama büyük önem taşımakta olup bağışıklama istatistikleri çocuğun sağlık takipleri açısından önemli bir göstergedir. TNSA 2008 aşılama oranlarına ilişkin sonuçlara göre, tam aşı olan çocukların oranı 1998 yılında %45,7 iken bu oran 2008 yılında %80,5’e yükselmiştir. 2008 yılında %1,6 çocuğun hiç aşı olmadığı tespit edilmiştir.

Yeni doğan bebeklerin sağlıklı gelişimleri açısından, ilk altı ay yalnızca anne sütü almaları büyük bir önem taşımaktadır. Anne sütü bebeğin bağışıklık sistemi için ihtiyaç duyulan besinleri ve antikorları sağlayan önemli bir araçtır. TNSA verileri, ülkemizde 2 aylıktan küçük bebeklerin yalnızca %68,9’unun sadece anne sütüyle beslendiğini göstermektedir. Anne sütünü teşvik eden kampanyalar sürdürülmekte olmasına karşın, 6 aydan daha küçük bebeklerin yalnızca %41,6’sı sadece anne sütüyle beslenmektedir (TNSA, 2008).

İlk doğumda anne olma yaşının düşük olması, anne ve çocuğun hem sağlığını hem de kadının ve bebeğin yaşam kalitesini etkilemektedir. Kızların erken evlilikleri ve gebelikleri anne açısından temel bir mağduriyet ve hak ihlalini oluşturmakta diğer yandan anne ve bebeğin sağlığını olumsuz etkilemektedir. 2011 yılında, 15-19 yaş grubundaki genç kızların 210.740’u evlidir ve evli olanların bu yaş grubundaki kız çocuklara oranı yaklaşık yüzde 7’dir. Kadınlar için 15 olan yasal asgari evlenme yaşı 2002 yılında Medeni Kanun’da toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yapılan düzenlemeler ile ebeveynlerin onayı şartıyla hem erkekler hem de kadınlar için 17 olarak değiştirilmiştir.

Genç Dostu Sağlık Hizmetleri çerçevesinde ergenlerin genel sağlık ve gelişimlerini iyileştirmek, üreme sağlığı ve cinsel eğitim gereksinimlerine yönelik hizmetleri geliştirmek,

bütünleşmiş ve kaliteli üreme sağlığı hizmetlerine erişimlerini artırmak, üreme sağlığı bilgi ve hizmet gereksinimlerinin karşılanması için hizmet sunum modeli geliştirme çalışmaları yürütülmektedir. Sağlık Bakanlığı, Anne-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ve “Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejiler ve Eylem Planı”nı 2005-2015 yılları arasında uygulamak üzere geliştirmiştir. Bu kapsamda, ikisi 2.basamak sağlık kuruluşlarında olmak üzere 41 adet Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezi mevcuttur. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar ergenlik çağındaki çocukların üreme sağlığı konularında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Uyuşturucu bağımlılığını rehabilite etme programları başta olmak üzere, ruh sağlığı ve genç sağlığına ilişkin programlar ve hizmetlerdeki sınırlılık, okullarda cinsel sağlığa yönelik yeterli önleme ve bilgilendirme programlarının bulunmaması, erken çocukluk döneminde çocukların izlenmesi için sistematik bir program bulunmaması, adolesan evlilikleri ve genç gebelikler çocuk sağlığını tehdit eden başlıca sorunlardır.

2011 yılında genel nüfusta yapılan uyuşturucu kullanım yaygınlığı araştırması sonuçlarına göre; Türkiye’de 15-64 yaş grubu nüfusta herhangi bir yasa dışı bağımlılık yapıcı maddenin en az bir kere deneme oranı %2,7’dir. Yaşam boyu esrar kullanma yaygınlığı %0,7, kokain kullanma yaygınlığı %0,05 ve ecstasy kullanma yaygınlığı ise %0,1 olarak bulunmuştur.

Türkiye’de uyuşturucu bağımlılığı tedavisi Sağlık Bakanlığı’na bağlı devlet hastanelerinde, üniversitelerin tıp fakültesi psikiyatri kliniklerinde, kamu-üniversite ortaklığında ve özel hastanelerin ilgili birimlerinde yapılmaktadır. Tedavi, ayaktan ve yatarak tedavi olmak üzere uygulanmaktadır. Türkiye’de tedavi merkezi sayısının yetersiz olması ve bunların belli bölgelerde yer alması nedeniyle, tedaviye ulaşmada ve tedavinin devam ettirilmesinde birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. Türkiye’de 2011 yılında 13 ilde 22 olan madde bağımlılarına yönelik tedavi merkezi sayısı, 2012 yılında 15 ilde 25’e yükselmiştir. Hem mevcut tedavi merkezlerinin kapasitesinin artırılması hem de özellikle ihtiyaç duyulan bölgelerde yeni tedavi merkezlerinin açılması gerekmektedir.

TUBİM tarafından 2006–2012 yıllarını kapsayan “Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi” yenilenerek 2013-2018 yıllarını kapsayan yeni Politika ve Strateji Belgesi hazırlanmış ve kurumların görüşüne sunulmuştur. Belgede talep azaltımı kapsamında ilgili kurumların işbirliği ile yürütülecek önleme

faaliyetlerinin arttırılması öngörülmekte olup bu kapsamda pek çok faaliyet belirlenmiştir. Türkiye'deki uyuşturucu kullanımını önleme çalışmalarının belirli bir standartta ve ilgili kurumlar arasında koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

1.2.3. Engellilere Yönelik Hizmetler

Ülkemizin de içinde yer aldığı birçok ülke, engellilere ilişkin istatistiki bilgilere sahip olmadıkları için Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tahminlerini kullanmaktadır. Kayıt sistemleri gelişmiş olan ülkeler, engellilere ilişkin bilgileri kurumlarındaki kayıtlarından elde etmektedir. Belirli aralıklarla yapılan araştırmalarla da kurum kayıtlarında mevcut olmayan bilgileri derlemektedir. Engelliler konusundaki bilgi ve veri eksikliğini gidermek amacıyla Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı işbirliği ile 2002 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre ülkemizde 0-19 yaş arası 460.383 engelli çocuk bulunmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesindeki Ulusal Özürlüler Veritabanı (ÖZVERİ), yetkili sağlık kuruluşlarından Engelliler İçin Sağlık Kurulu Raporu almış ve veri tabanına bilgi akışı sağlayan kamu kurum ve kuruluşlarına herhangi bir sebepten dolayı başvurmuş engelli bireylere ait verilerin derlenmesi ile oluşturulmuş olup, söz konusu veritabanı Türkiye'de yaşayan tüm engelli bireyleri kapsamamaktadır. Ulusal Özürlüler Veri Tabanında, adres ve Engelliler İçin Sağlık Kurulu Raporu bilgisi bilinen ve 0-19 yaşları arasında toplam 378.104 engelli birey bulunmaktadır.

Ayrıca Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Kurumundan alınan veriler uyarınca 2008 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı Özürlü Veri Bankası Sisteminde kayıtlı olan 0-19 yaş arası çocuk sayısı 132.420'dir.

Ülke genelinde bakıma muhtaç engellilere yönelik hizmet veren, 0-18 yaş grubunda 7 umut evi, 13 engelsiz yaşam merkezi ve 134 engelsiz yaşam evinde 1.315 engelli birey kurum bakımından faydalanmaktadır. Engellilerin aile ortamında bakılmasını sağlamak üzere Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca engelli bireye bakan kişilere 634,65.TL evde bakım ücreti

ödenmektedir. Nisan 2012 itibarıyla toplam 104.143 özürlü çocuğun yakınına 236.052.361 TL ödeme yapılmıştır.

Kaynaştırma ve telafi eğitimleri konusuna 2005 yılında getirilen düzenlemelerle, engelli çocuklara, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak, engelli çocukların mümkün olduğunca engelli olmayan çocuklarla birlikte eğitim süreçlerinden yararlandıkları aynı zamanda da engelli çocukların diğer çocuklardan farklı ihtiyaçlarını da gözeterek düzenlemeler oldukça yetersizdir. Özel eğitim değerlendirme kurullarınca özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmeleri uygun görülen engelli çocukların eğitim giderleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.

Engelli çocukların sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanmalarını sağlayacak düzenlemelerin geliştirilmesi ihtiyacı ise devam etmektedir. 2009 yılında engelli çocuk ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri ve beklentilerine ilişkin yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, engelli çocuk aileleri için en yaygın sorun % 74.0 ile toplum dışına itilme ve toplumun ilgisizliği, % 11.6 ile de sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamadır. Engelli çocuğun bakımında karşılaşılan güçlükler arasında, % 50.4 oranla ekonomik yük getirmesi birinci sırada bulunmaktadır. Araştırma sonucunda, engelli çocuğa sahip ailelerin genel talepleri, çocuk yanında değilken ilaç yazılabilmesi, rehabilitasyon merkezleri için yıllık rapor alma zorunluluğunun olmaması, sağlık personelinin kolaylaştırıcı olması ve daha güler yüzlü olmaları, kulak cihazının en iyisinin sağlanması, rahatça muayene olanağı sağlanması, çocuklarının engellilikleri ile ilgili yaşadıkları sağlık sorunlarında yan etkileri varsa kontrollerde bakılması, tedavi cihazlarının karşılanıp ameliyat ve tedavilerin tümünün ücretsiz yapılması, il dışına sevklerde yol ve konaklama için maddi yardım sağlanması, akülü araba sağlanması, evde fizik tedavi yapılması, hastanede engelli çocuğu taşıyacak personelin olması şeklinde sıralanmaktadır.¹

¹ BODUR, S., DURDURAN, Y. (2009) Konya'da Engelli Çocukların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma ve Beklenti Durumu, Genel Tıp Dergisi 2009;19(4), <http://www.geneltip.com/upload/sayi/62/GTD-00496.pdf>

1.2.4. Çocuk Koruma Sistemi ve Bakım Hizmetleri

Çocuk Koruma Kanunu, çocuğun yüksek yararını ön planda tutan ve kurumlar arası koordinasyonu gerektiren multi-disipliner bir yaklaşım ile hazırlanmıştır. Kanun'un temel amacı uluslararası standartlar doğrultusunda, çocuğun kurum bakımına alınması ya da özgürlüğünün kısıtlanmasına en son çare olarak başvurulması; çocuğun en kısa sürede toplumsal hayata adapte olmasının sağlanmasıdır. Bu amaçla Kanunda, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik “danışmanlık”, “eğitim”, “bakım”, “sağlık” ve “barınma” olmak üzere koruyucu ve destekleyici tedbirler düzenlenmiştir. Kanun uyarınca alınan tedbir kararlarının hangi kurumlar tarafından uygulanacağı mevzuatta belirlenmiş olup tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kurumlar arası koordinasyon büyük önem taşımaktadır.

Mevcut durumda kurumlar arası koordinasyonun sağlanabilmesi için Kanun uyarınca il/ilçe koordinasyonları oluşturulmuştur. Ancak il/ilçe koordinasyonları, uygun bir alt yapının olmaması, hizmeti koordineli olarak yürüten sektörler arası bir birimin bulunmaması, kurumlar arası bilgilerin takip edilmesini sağlayan bir veri sisteminin olmaması ve ilgili kurumlara yeterli ve dengeli ödenek sağlanmaması gibi nedenlerle etkili bir şekilde çalışmamaktadır.

Çocuk koruma sisteminde sektörler arası işbirliğinin geliştirilmesi ve tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla “Çocuklar İçin Adalet” projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında Çocuk Koruma Kanunu uyarınca oluşturulan il koordinasyonlarının güçlendirilmesi ve bir veri tabanının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülen koruma ve bakım hizmetleri, çocuğun öncelikle ailesi yanında desteklenmesini esas almaktadır. Sosyal ve ekonomik destek hizmetleri kapsamında 34.892 çocuğa ailesi yanında hizmet verilmektedir. “Öncelikle aile yanında bakım ilkesi” doğrultusunda Aileye Dönüş Projesi kapsamında kuruluşlarda fiilen kalan çocuklar da sosyal ve ekonomik destek ile aileleri yanına döndürülmekte olup bu itibarla 8.314 çocuk kuruluştaki bakılmakta iken aile yanına döndürülerek, aile veya yakınları yanında desteklenmiştir.

Tüm önleyici hizmetlere rağmen aile çevresinden yoksun kalan, korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan çocuklar için aile ortamına yakın bakım ve hizmet modelleri oluşturulmuş olup, hizmet modellerinin süratle yaygınlaştırılmasına öncelik verilmektedir. Yeni kurumsal hizmet politikası doğrultusunda, hakkında bakım tedbiri alınan çocuk öncelikle ailesi yanında destek hizmeti kapsamında değerlendirilmekte bunun mümkün olmaması durumunda evlat edinme, ya da koruyucu aile modellerinden yararlandırılmaktadır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2012 yılı Nisan ayı verilerine göre çocuk yuvası, çocuk evi, sevgi evi, yetiştirme yurdu gibi 720 kuruluşta toplam 14.008 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verilmektedir. Yine, 2012 Nisan sonu itibarıyla 39 çocuk ve gençlik merkezinde sokakta yaşayan ve çalışan 8.828 çocuğa rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırmaya yönelik hizmet verilmiştir. Çocuk ve gençlik merkezlerinde çocukların sokağa yönelmesini önlemek amacıyla barınma, eğitim ve rehabilitasyon imkanları geliştirilerek topluma yeniden kazandırılmaları için çalışmalar sürdürülmekte olup ilgili sektörlerin işbirliğinde yürütülen bu hizmetlerin daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir.

İstismar mağduru olan ve hakkında bakım tedbiri alınan çocuklara yönelik Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) hizmet vermekte olup mevcut durumda 36 BSRM bulunmaktadır. Aynı zamanda suça sürüklenen ve hakkında bakım tedbiri alınan çocuklara yönelik ise Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) hizmet vermekte olup mevcut durumda 12 KBRM bulunmaktadır. Bu merkezlerde verilen rehabilitasyon programlarının nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmesi, uluslararası standartlarda ve multi-disipliner bir yaklaşım içinde daha etkin bir psiko-sosyal rehabilitasyon programının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocuğa hizmet veren her türlü alternatif kuruluşta sunulan hizmetlerin kalitesini artırmak üzere kurumsal kapasite ve insan kaynağının sayı ve kalite açısından artırılmasına yönelik yeni çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda çocuklarla birlikte çalışan personele yönelik asgari standartların belirlenmemiş olması çocuklara sunulan hizmetlerin kalitesini açısından önemli bir şekilde etkilemektedir. Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetinin profesyonelleşmemiş olması, aile denetimlerinin uluslararası standartlarda yapılmaması, aileler ve çocuklar için konuyla ilgili ve uzman danışmanlık sisteminin oluşmaması, bu alandaki toplumsal bilinç düzeyinin gelişmemiş olması kurum bakımına alternatif hizmetlerin yeterince yaygınlaşmamasının sebeplerindedir.

İltica hakkı arayan ve mülteci durumundaki çocuklar ise statülerinin geçici olması nedeniyle eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmakta zorluk yaşamaktadır. Refakatsiz sığınmacı çocuklar için vasilik ve yasal temsilcilik sisteminin Türkiye’de mevcut olmaması, aile refakatinden yoksun mülteci çocuklara yönelik hizmetlerde sorunlar yaratmaktadır.

1.2.5. Çocuk Adalet Sistemi

Çocuk hakları yaklaşımı çerçevesinde, gerek uluslararası anlaşmaların kabul edilmesi, gerek anayasal çalışmalar ve gerekse diğer yasal düzenlemeler kapsamında son zamanlarda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olup ülkemizde çocuk koruma sistemindeki eksikliklerin giderilmesi yönünde kurumlar arası çalışmalar sürdürülmektedir. Adalet Bakanlığı koordinesinde, çocuk koruma sistemi içindeki kurumlar arasında işbirliğinin ve çocuklara yönelik alternatif tedbir kararları uygulamalarının güçlendirilmesi amacıyla 2011-2015 yıllarını kapsayacak şekilde "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi (2011-2015) hazırlanmıştır. Söz konusu belge, genel olarak erken uyarı sisteminin geliştirilmesi, önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması ve koruyucu ve destekleyici alternatif tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanması amacıyla kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması için önerilen hususları içermektedir.

Çocuk adalet sisteminin yetişkinlerin ceza adalet sisteminden ayıran temel nokta bu çerçevede alınan bütün kararlarda çocuğun yüksek yararının öncelikli gözetilmesidir. Çocuk Adalet sistemi çocuğun yüksek yararını gözetir. Çünkü çocuklar, fiziki ve psikolojik gelişimleri, duygusal ve eğitim gereksinimleri açısından yetişkinlerden farklıdır. Çocuğun yüksek yararının korunması, örneğin suçlu çocuk söz konusu olduğunda ceza adaletinin geleneksel araçlarının (baskı kurma, cezalandırma) yerini rehabilitasyona ve onarıcı adalete bırakması anlamına gelir. Suç işleyen çocuğa uygulanan yaptırımın nihai hedefi çocuğu cezalandırmak değil, onu rehabilite ederek topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak olmalıdır. Avrupa’daki birçok uygulamada okullarda yürütülen programlarda, soruşturma veya kovuşturma konusu olabilecekken, çocukların işlediği bazı suçlar, çocuk arabuluculuğu veya uzlaşma gibi yöntemlere havale edilmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik sorunların kökeninde yattığı kabul edilen suçlarda bu yola her geçen gün daha sık başvurulmaktadır.

Türkiye’de çocuk ceza yargılamasına ilişkin düzenlemeler birden çok kanun ve yönetmelikte dağınık bir biçimde bulunmaktadır. Bu normların büyük çoğunluğu yetişkinlere özgü suç ve ceza tasarımı göz önüne alınarak hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Gerçekten Türk Ceza Yargılama sistemine bakıldığında çocuklara özgü bir suç kataloğundan ve çocuklara özgü yaptırım uygulamalarından söz etmek mümkün görünmemektedir.²

Türkiye’de çocuklara özgü bir hukuk sisteminin olmaması, suça sürüklenmiş çocuk ve gençlere yönelik özel bir cezai sistem bulunmaması, Çocuk Koruma Kanununun öngördüğü kurumsal yapıların oluşturulmaması, Çocuk Koruma Kanunu’nda öngörülen tedbirlerin uygulanması, uzlaşma, hükmün açıklanması gibi çocuğu ceza sisteminin dışına itecek yöntemlerin yeterli düzeyde uygulanmaması, suça itilmiş ve suç mağduru çocuğu toplumla bütünleştirecek rehabilitasyon ve eğitim mekanizmalarının etkin olmaması ve Kanunda öngörülen mekanizma ve kurumların yeterli alt yapı ve kadro ile desteklenmemiş olması çocuk adalet sisteminin temel sorunlarıdır.

Ayrıca tutukluluk süreleriyle ilgili Çocuk Koruma Kanununda ve Ceza Muhakemeleri Kanununda çocuklara özgü bir hüküm mevcut değildir. Bu noktada CMK’daki tutuklamaya ilişkin genel hükümler uygulanmaktadır. Mevzuat uyarınca ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıl olup bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir ve uzatma süresi toplam üç yılı geçemez. Tutuklulukta geçirilecek süre konusunda çocuklara özgü bir hükmün bulunmaması, kanunun önemli bir eksikliği ve uluslararası sözleşmelere ciddi bir aykırılık olarak görülmektedir.³

Suçta karışmış çocukların tutuklanmasıyla ilgili olarak evrensel bir ilke olan, tutuklamaya son çare olarak başvurulması konusunda ülkemizde yerleşmiş bir algı yoktur. Bu doğrultuda kayda değer bir yargı kararına ulaşmak zordur. İş yükünün fazlalığı, hâkim sayısındaki yetersizlik vb. nedenler bu ilkenin uygulamasını engellemektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca her ilde çocuk mahkemesinin olması ve her savcılık bünyesinde çocuk suçları bürosu kurulması gerekmesine rağmen, hâlihazırda 19

² ATILGAN, A., ATILGAN, E., (2009) Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme Ve Uygulamaların Değerlendirilmesi, <http://www.ihop.org.tr/dosya/cocukhaklari.pdf>

³ ATILGAN, A., ATILGAN, E., (2009) Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme Ve Uygulamaların Değerlendirilmesi, <http://www.ihop.org.tr/dosya/cocukhaklari.pdf>

Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi ve 84 adet Çocuk Mahkemesi olmak üzere toplam 103 adet Çocuk Mahkemesi ile 61 adet Çocuk Mahkemesi Hâkimi ve 29 adet çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimi bulunmaktadır. Ülkemizde çocuk yargılama süreleri çocuk mahkemeleri için 414 gün, çocuk ağır ceza mahkemeleri için de 502 gün olup yargılama süresinin uzunluğunun bir sonucu olarak ülkemizde tutuklu çocuk sayısı, hükümlü çocuk sayısından fazladır. Mayıs 2013 tarihi itibarıyla ülkemizde bulunan tutuklu çocuk (18 yaşa kadar) sayısı 1354, hükümlü çocuk sayısı ise 429'dur. Çocuk mahkemelerinin sayı, altyapı ve insan kaynağı bakımından yetersizliği bu sorunun temel kaynaklarından biridir. Bu nedenle çocuk mahkemelerinin sayısının ve kapasitelerinin artırılması gerekliliği önemini korumaktadır.

Kanun uyarınca, suça sürüklenen veya suç mağduru olan 18 yaşından küçük kişiler hakkındaki tüm adli ve idari işlemler Çocuk Şube Müdürlüklerince yürütülmektedir. Ancak çocuğun, kolluk kuvvetlerinden çocuk polisine intikaline kadar geçen süreçte yaşanan sıkıntılar, çocuk şubelerinin sayısı, personeli gibi hususlardaki eksiklikler önemini korumaktadır.

Hükümlü çocuklara yönelik olarak, çocuk ceza infaz kurumları ve çocuk eğitim evleri hizmet vermektedir. Mayıs 2013 tarihi itibarıyla ülkemizde hükümlü ve tutuklu olarak ceza infaz kurumlarında ve eğitim evlerinde bulunan toplam çocuk sayısı 1783'tür. Ülke genelinde üç adet müstakil çocuk kapalı ceza infaz kurumu ve iki adet çocuk eğitim evi bulunmaktadır. Ülkemizde suça sürüklenmiş ve suç mağduru çocuklara yönelik düzenlemelerde çocukların yaş ve cinsiyet durumlarına göre gruplandırılarak ayrı yerlerde tutulmaları gerekmektedir. Ancak gerek yargılama sürelerinin uzunluğu gerekse yeterli sayıda çocuk ıslahevi ve tutukevinin bulunmaması nedeniyle çocuklar yetişkin cezaevlerinin çocuk bölümünde veya yetişkinlerle birlikte kalabilmektedir. Bu nedenle, yetişkin cezaevlerinin çocuk bölümünde veya yetişkinlerle birlikte kalan çocuk sayısı Mayıs 2013 itibarıyla 1085'dir.

Çocuğun cezai ehliyeti yaşının belirlenmesi, suç mağduru ve faili çocukların fizyolojik ve psikolojik durumlarının tespitine yönelik çeşitli işlemler ise Adli Tıp Kurumlarınca yapılmaktadır. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'ndan alınan bilgiler doğrultusunda, mağdur ve/veya suça sürüklenen çocukların adli tıp kurumları tarafından muayenesi ve ilgili mütalaa düzenleme süresi ortalama 5-6 aydır. Bu kurumlardaki işlemlerin uzun sürmesi ve çoğunlukla çocuğa özgü bir bakış açısının olmaması çocukların süreçteki mağduriyetlerini artırmaktadır.

Bilhassa cinsel istismar mağduru çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu süreçte yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlarda çocukla görüşme yapanların; çocuğun ruhsal durumunu gözeterek görüşme yapabilecek yeterlilikte eğitime sahip olmaması halinde, çocuğun uğradığı travma şiddetlenmektedir. Bu nedenle çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) kurulmuştur. Aynı genelgede, üniversitelerde kurulan ve Sağlık Bakanlığı tarafından ÇİM'lerin işleyişine dair usul ve esaslar dikkate alınarak oluşturulan çocuk koruma birimleri veya merkezlerinde de soruşturma işlemlerinin yapılabileceği belirtilmektedir.

Mevcut durumda hizmet veren ÇİM sayısı 11 olup bu merkezlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması için çalışmalar halen devam etmektedir.

2012 yılı istatistikleri uyarınca, adli tıp kurumlarında 2012 yılı içinde muayene edilen cinsel istismar mağduru 18 yaş altı çocuk sayısı yaklaşık 3000'dir. Yapılan araştırmalar neticesinde 5 yıllık süre içerisinde cinsel saldırı vakaları arasında ensest oranı %7,3 bulunmuş olup bu tespit doğrultusunda 2012 yılı ensest vaka sayısının 300-350 olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu istatistikler doğrultusunda ÇİM'lerin, cinsel istismar mağduru çocuklara ilk adli süreçte yeterli hizmet vermesi mümkün olsa dahi, istismar mağduru çocuk ve ailesinin adli süreç sonrasında da uzun süreli rehabilitasyon ve destek hizmetine ihtiyaç duyacağı kesindir. Mağdur kişiye yönelik kolay ulaşılabilir tazminat uygulaması ve devlet tarafından yardım programlarının sağlanması, uluslararası sözleşme ve standartlar göz önünde bulundurulduğunda önemli bir gerekliliktir. Ancak Ülkemizde istismar mağduru çocuk ve ailesini, adli süreçten sonra izlemek ve onlara yönelik uzun süreli rehabilitasyon hizmeti sağlamak yönünde kurumsal bir bakış açısı ve bu görevin direkt olarak verildiği bir hizmet modeli yoktur.

Cinsel istismar mağduru çocuk ve ailesinin zararının gerek psiko-sosyal gerekse diğer açılardan tazmin edilmesi; adli süreç sonrası uzun süreli rehabilitasyonlarının ve toplumla

sağlıklı bir şekilde entegrasyonlarının sağlanması amacıyla verilen hizmetlerin geliştirilmesi gereklidir. Mer'î mevzuat doğrultusunda cinsel şiddet mağduru çocuk ve ailesinin adli süreçten sonra takibi ve uzun süreli rehabilitasyon hizmetlerinin ŞÖNİM'ler ya da SHM'ler tarafından verilebileceği ya da ÇİM'lerle koordineli çalışan ve yalnızca ücretsiz rehabilitasyon ve sağlık hizmeti sunan yeni bir hizmet modelinin oluşturulabileceği değerlendirilmekte olup bu hususta belirtilen kuruluşların görev ve yetkileri arasında kesin bir düzenleme bulunmamaktadır. Konunun yasal ve idari açıdan açıklığa kavuşması, şiddet mağdurlarına verilen hizmetlerin verimliliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası standartlar göz önüne alındığında çocuklara yönelik cinsel suçlar dâhil, şiddet içeren suçlar, suçun ağırlığı göz önüne alınarak etkin, orantılı ve caydırıcı yaptırım ve tedbirler suretiyle cezalandırılabilir. Suçun ağırlığı ile orantılı yaptırım uygulayabilmek için ise bilhassa çocuğun cinsel istismarı suçunda failin niteliğine göre suçların tarif edilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocukla ilişkiye giren kişinin kimliği ve istismar süresinin uzaması çocuğun şikâyetçi olma durumunu etkilemekte ve özellikle ensest vakalarda rızaya dayalı birliktelik gerekçesiyle suçun cezasız kalmasına neden olabilmektedir. Ensest Türk Ceza Kanununda ayrı bir suç olarak düzenlenmemiş olup cinsel istismarı düzenleyen maddelere dayanılarak failin cezası verilmektedir. Bu nedenle ensestin mevzuatta ayrı bir şekilde düzenlenmesi, bilhassa çocuğun cinsel istismarı suçunda failin niteliğine göre suçların tarif edilmesine öncelikli ihtiyaç vardır.

1.2.6. Çocuk İşçiliği

Türkiye'de, çocukların ve gençlerin korunması Anayasamızca güvence altına alınmış olup kimsenin yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağı ve küçüklerin çalışma şartları bakımından özel olarak korunacağı hüküm altına alınmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71. Maddesi başta olmak üzere mevzuatımızda 15 (on beş) yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasak kapsamındadır. Mevzuatımızda çocukların asgari çalışma yaşı, çalıştırma yasağı, temel eğitimini tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma süreleri, okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, çalışma yaşamında korunması, işe başlamadan önce almaları gereken sağlık raporu, çocukların ağır ve tehlikeli işlerde ve gece çalışmasını yasaklayan hükümler ve bu hükümlerin etkili bir şekilde

uygulanması için cezai yaptırımlar düzenlenmektedir. Bu konudaki uygulamalar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından takip edilmektedir.

06.04.2004 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca, çocuk ve genç işçiler, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da yetkili makamlar tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak işlerde çalıştırılabilirler.

2012 TÜİK verilerine göre 6-17 yaş grubunda bulunan 15 milyon 247 bin çocuğun % 5.9'u (893 bin çocuk) çalışma yaşamında bulunmaktadır. 893 bin çalışan çocuğun, %68.75'i (614 bin çocuk) erkek, %31.25'i (279 bin) ise kızdır. Çalışan çocukların % 49,83'ü bir okula devam ederken, % 50,17'si öğrenimine devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çalışan çocukların %81,8'i, 15-17 yaş grubundaki çalışan çocukların ise %34,3'ü bir okula devam etmektedir.

Bu istatistikler doğrultusunda 6-14 yaş arası çocukların çalıştırılması zaten kanunlara aykırı olup bu yaş grubunda çalıştırılan 292 bin çocuğun yaklaşık %20'sinin zorunlu eğitimi terk ettiği; 15-17 yaş grubundaki çalışan çocukların ise yaklaşık %66'sının orta öğrenime devam etmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla iş yaşamına giren çocukların önemli bir kısmının eğitim hayatı sona ermekte, toplumsallaşma süreçleri çalıştıkları koşullarda devam etmektedir. Bu nedenle çalışan çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin ve çalışma koşullarının takip edilmesi ve gelişim süreçlerini destekleyici programlar uygulanması, onların erken dönemde karşılaştıkları dezavantajları gidermek açısından büyük önem taşımaktadır.

Aynı zamanda çalışan çocukların %44,68'i tarım sektöründe, yine %46,24'ü ise ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta olup tarım kayıt dışı istihdamın en yoğun görüldüğü sektör; ücretsiz aile işçiliği ise kayıt dışı istihdamın en fazla görüldüğü (%92) çalışma şeklidir. Bu istatistikler doğrultusunda çalışan çocukların büyük bir kısmının kayıt dışı ya da yasal yaş sınırının altında olması dolayısıyla bu çocukların çalışma koşullarının ve gelişimlerinin izlenmesi oldukça zordur.

Çocuk İşçiliğinin önlenmesi amacıyla, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, 2005 yılında 2005-2015 dönemini kapsayan “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı

Politika ve Program Çerçevesi” hazırlanarak uygulamaya konmuştur. Ancak TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2012 Çocuk İşgücü anketi 2006 yılından sonra 6-17 yaş grubunda çocuk işgücünde oransal açıdan gerileme olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, müdahale yöntemlerinin gözden geçirilmesi ve yeni müdahale ve önleme yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu nedenle çocuk işçiliğini önleme konusunda ulusal bir program olan Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi’nin güncellenmesini gerektirmektedir.

Çocuk işçiliğini önleme çalışmalarında en önemli engellerden biri etkili bir izleme sisteminin olmayışıdır. Bu nedenle çalışan çocukların haklarını korumaya yönelik mevzuatın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için bir takip sistemine ihtiyaç duyulmakta olup entegre bir Çocuk İşçiliği İzleme Sistemi Kurularak, yerel izleme birimlerinin oluşturulması gerekmektedir.

Çocuk işçiliği, çocukların sağlığını olumsuz etkilemenin yanı sıra eğitime ve sosyal hayata katılımlarını da önemli ölçüde engellemektedir. Mevzuatımızda belli koşullar altında çalışmasına izin verilen çocuklar, okullarından geri kalabilmekte, yarısından fazlası eğitimini sonlandırmakta, büyük bir kısmı ise boş zaman ve toplumsallaşma imkânları bulamayabilmektedir. Söz konusu çocuklar, kötü beslenme, çeşitli kazalar, şiddet eğilimi, sokak yaşamına veya suça karışmaya kadar uzanan çeşitli risklerle karşılaşabilmektedirler. Bu nedenle çalışan çocukların sosyal, kültürel ve sportif açıdan kendilerini geliştirmelerine fırsat vererek, bu eşitsizliği giderecek düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2.7. Çocuk Ve Medya

Medya, iletişim sistemlerine verilebilecek en genel addır ve tüm kitle iletişim elemanlarını içine alan bir kavramdır.⁴ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü’nde ise “medya”, “iletişim ortamı, kitle iletişim araçlarının tümüne verilen ad” olarak ifade edilmektedir. Medya, kitap, gazete, dergi, bilgisayar, televizyon, internet, video oyunları, müzik, film, CD-ROM, DVD, çağrı cihazları, cep telefonları, billboardlar olarak tanımlanabilir ve bilgiyi aktarabilen basılı, elektronik ve dijital her araç bu tanıma dâhil edilebilir.⁵

⁴ Nalçaoğlu, H. (2003). Medya ve toplum ilişkisini anlamak üzere bir çerçeve. S. Alankuş (Ed.). *Medya ve toplum* (1.Baskı) içinde (s. 43-59). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları

⁵ Kartal, O.Y., Kınal, R.Y. (2009). Medya okuryazarlığı eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 318-333.

RTÜK tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen “İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları” başlıklı araştırmaya göre; çocuklar boş zamanlarında yapmaktan en çok hoşlandıkları ikinci aktivite olarak televizyon izlemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Türkiye’de çocukların % 82’si ne kadar süre televizyon izleyeceğini ve hangi programları izleyeceğini kendileri belirlemektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 28,4’ü 5 saat ve üstü, % 20,8’i 2 saat ve % 18.1’i ise 3 saat televizyon izlemektedir. Öğrencilerin hafta sonu televizyon izleme süresi, hafta içi televizyon izleme süresinin ortalama 2.5- 3 katıdır. Bu durumda çocukların yılda yaklaşık 1.500 saatini televizyon izleyerek, 900 saatini ise okulda geçirdiği göz önünde bulundurulduğunda, televizyonun hayatlarında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu araştırmada ilköğretim çağındaki öğrencilerin televizyonda izlemekten en rahatsız olduğu görüntüler olarak “açık saçık ve çıplaklık içeren görüntüler” % 82,7 ile ilk sırayı almaktadır. “Kavga-şiddet görüntüleri” % 71,1 ile ikinci sırayı, “insanların üzüldüğünü ağladığını gösteren görüntüler” % 69,3 ile üçüncü sırayı almaktadır.

Aynı zamanda 12-17 yaş arasındaki 1792 çocuk ile yapılmış olan bir çalışmada televizyonda seksüel içerikli programları izlemenin, erken cinsel uyarılmaya neden olduğu ve seksüel davranışları tetiklediği saptanmıştır. Yapılan çeşitli araştırmalar çocukların saldırgan davranış göstermesinde, cinsel rollere yönelik kalıp oluşturmada, okul faaliyetlerine katılmada ve okuma alışkanlıklarında azalma görülmesinde ve kötü alışkanlıklara sahip olmada televizyonun etkili olduğunu göstermiştir.⁶

Çocukların ve gençlerin internet ve televizyon gibi yaygın kullanılan medya araçlarının zararlı etkilerinden korunması doğrultusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede 15/2/2011 tarih ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 8. ve 24. Maddeleri gereğince çocukların televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla “Akıllı İşaretler Sembol Sistemi” uygulanmakta olup çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek yayın yapan veya şiddeti özendirici veya kanıksatıcı içerikteki yayınları çocukların ekran karşısında olabileceği saatlerde yayınlayan kuruluşlara çeşitli müeyyideler uygulanmaktadır. Kanalların akıllı işaretleri kullanmalarının zorunlu olması ebeveynlerin ve çocukların belirli bir programın

6 Ulaş, A.H.,Epcayan, C.,Koçak, B. (2012). Bir Şiddet Potansiyeli Olarak Medya, Türkiye’deki Ulusal Sempozyumlar,16.

içeriği hakkında bilgilendirilmesi açısından olumlu bir adımdır. Ancak aşırı şiddet içeren ve çoğu kez şiddeti normalleştiren programlar ve görüntüler, çocukların televizyon başında olabilecekleri saatlerde geniş biçimde yayınlanmaktadır. Bununla birlikte Ailelerin yapılan tavsiyeleri ne kadar dikkate aldıkları belirsizdir ve erken saatlerde yapılan bu tür yayınlar, çocukların sağlıklı gelişimi açısından önemli bir risk faktörüdür.

Çocukların internet yoluyla, zararlı içeriklerden korunarak, güvenli bir şekilde bilgi edinmesinin sağlanabilmesi için, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından, “Güvenli İnternet” uygulaması başlatılmıştır. Uygulama, isteğe bağlı ve ücretsiz olup internet üzerinde kolay ulaşılabilir özelliğe sahiptir. Hâlihazırda güvenli internet hizmeti abone sayısı 1.550.000’dir. Bununla birlikte, söz konusu sayı abone sayısı olup hizmet kapsamındaki her bir hattan 4 kişinin faydalanması halinde kullanıcı sayısı 6.000.000 olacaktır. Bunun yanında kamu kurumları ile belediyelerdeki kurumsal abonelikler ve Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtları da göz önünde bulundurulursa bu sayının daha da yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Başta televizyon olmak üzere, radyo, yazılı basın, bilgisayar, internet, oyun konsolları ve cep telefonlarının çocuklar tarafından sıklıkla kullanıldığı göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Çocukların günlük hayatlarında etkin bir şekilde rol alan bu kitle iletişim araçlarının ihtiva ettiği olumsuz ve zararlı içeriklere karşı korunması gerekmektedir. RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) öncülüğünde, bu amaca hizmet etmesi için Medya Okuryazarlığı dersinin ilköğretimin ikinci kademesinde verilmesine ilişkin resmi çalışmalar 2004 yılında başlamıştır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu, 2006–2007 Eğitim ve Öğretim yılında Medya Okuryazarlığı dersinin okutulacağı 5 pilot okulu belirlemiştir. Ayrıca bu pilot okullar gerek RTÜK, gerekse MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı uzmanları tarafından ziyaret edilmiştir. 2011-2012 Eğitim ve Öğretim yılında Medya Okuryazarlığı dersini seçen öğrenci sayısı 557.523, oranı ise % 14.18 olarak gerçekleşmiştir.

Yayın hizmeti ilkelerine aykırı yayın yapan kuruluşlara, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yaptırım uygulama yetkisine sahiptir. Aşırı şiddet içeren, şiddeti onaylayan ve çocukların televizyon başında olabilecekleri saatlerde yayınlanan bu tarz yayınlar takip edilmekte ve gerekli müeyyideler uygulanmaktadır. 3984 sayılı RTÜK Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 1994 yılından itibaren, yasanın 4. maddesinin (u) bendi uyarınca kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmesi nedeniyle 51; (z) bendinde

uyarınca ise gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması nedeniyle 844 müeyyide uygulanmıştır.

2011 yılında 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ise Kanun'un (ğ) maddesi uyarınca çocuklara, güçsüzlere ve özürülere karşı istismar ve şiddeti teşvik etmesi nedeniyle 4; 8/2 maddesi uyarınca ise, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde programların, izlenebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanması nedeniyle 96 müeyyide uygulanmıştır.

Medya tarafından, çocuğun suiistimal edilmesi ve özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi gibi durumlarda Basın Kanunu'nun 21. maddesine göre para cezası ile cezalandırılması ve bu cezanın bölgesel süreli yayınlarda ve yaygın süreli yayınlar söz konusu olduğunda daha ağırlaştırılması sebebi olarak değerlendirilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının çocuklar açısından sosyal ve kültürel anlamda yararlı olacak ve çocuğun insan hak ve özgürlüklerine, ailesine, yaşadığı ülkenin ulusal değerlerine, kendisinden farklı uygarlıkların ulusal değerlerine, doğal çevreye saygısını geliştirici, özgür bir toplumda sorumlu bir yaşam için hazırlanmasını sağlayıcı biçimde yayın yapma sorumluluğu medyada yerleşmemiştir.

1.2.8. Çocuk Katılımı

Çocuğun doğduğu andan itibaren hak sahibi bir birey olarak kabul edilmesi, bir kimlik sahibi olması, vatandaşlık hizmetlerinden faydalanması, ailede ve diğer sosyal ortamlarda görüşlerinin dikkate alınması, kendisiyle ilgili kararlara etki edebilmesi ve kendini geliştirebilmesi için sosyal ağlara katılımının ve bilgiye ulaşımının mümkün kılınması çocuğun temel katılım hakları arasında sayılabilir. Aynı zamanda çocuğun katılım hakkı kavramı, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'de geçen temel haklar arasındadır.

Çocuğun sosyal katılım hakkı, aile, okul, çeşitli sanat, müzik, spor kulüpleri, dernekler vb ortamlarda etkin bir şekilde var olabilmesini tanımlar. Ülkemizde çocukların demokratik

haklarını kullanabilmeleri çerçevesinde, on beş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip her çocuk yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilmekte veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilmektedir. Halen 13 çocuk derneği ve 4911 gençlik derneği faal durumdadır. Çocukların yaşadıkları tüm alanlarda, görüşlerine saygı gösterilmesi ve karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanmasına yönelik, çocuk hakları komiteleri, kent konseylerinin çocuk meclisleri ve okul meclisleri gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Çocuk katılımı sağlamak amacıyla 5393 sayılı Belediye Kanununun uyarınca belediyeler bünyesinde açılan çocuk meclisi sayısı ülke genelinde 130 olup bu meclislere üye olan çocuk sayısı ise toplam 186.283'tür. Çocuk meclislerine üye çocuk sayısının en çok olduğu iller arasında birinci sırada, 30 çocuk meclisi ve 175.357 üye sayısı ile Ankara gelmekte olup ülke genelindeki çocuk meclisi üye sayısının % 94.13'ünü oluşturmaktadır. İkinci sırada Kayseri gelmekte olup 3 çocuk meclisi ve 7026 çocuk üyeye sahiptir. 45 ilimizde ise çocuk meclisi bulunmamaktadır. Çocuk meclislerinin ülke geneline yaygınlaştırılarak etkinliklerinin arttırılması çocuk katılımını sağlamak açısından önemli katkı sağlayacaktır.

Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı il müdürlükleri bünyesinde 2000 yılında başlatılan kampanya ile kurulan il çocuk hakları komiteleri faaliyetlerine devam etmektedir. Bu ve buna benzer yapılarda gerçekleştirilen çalışmalar çocuk katılımını ve çocuk haklarının daha yaygın benimsenmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlayabilecek bir yapı bulunmamakta olup bu hususta kurumlar arası eşgüdüm ve işbirliğinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

1.2.9. Çocuğun Boş Zamanını Değerlendirme İmkânları

Çocukların sağlıklı sosyal, bilişsel, fiziksel gelişimlerini desteklemeye yönelik dinlenme, eğlenme, oyun oynama, sportif, kültürel ve sanatsal faaliyetlerden yararlanabilmeleri için gerekli ortam, araç ve imkânlar yetersizdir. Yerel yönetimlerin ise bu alandaki sorumluluklarını genellikle yeterince yerine getirmedikleri görülmektedir. Bu nedenle mevzuatta, çocuğa serbest zaman oluşturma kavramının bir "hak" olarak tanımlanması ve çocuğun serbest zaman faaliyetlerden yararlanmasının yasal güvence altına alınması önemli bir gerekliliktir. Söz konusu faaliyetler için ayrılan bütçelerin arttırılması, özel sektör ve sivil toplumun bu doğrultuda teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bilimsel araştırmalar doğrultusunda, Türkiye’de ocuk oyun alanları nitelik ve nicelik olarak yetersizdir. Var olan ocuk oyun alanları ise çocukların ihtiyaçları doğrultusunda dizayn edilmemiştir. Kentlerde, değişik yaş gruplarındaki çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek büyüklük ve sayıda oyun alanlarına imar planlarında yer verilmelidir.⁷ 2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre, ocuk oyun alanları sadece çocukların %25’lik bir kısmını karşılamaktadır.⁸

1.2.10. Aile Ve alışma Hayatının Uyumu

Ülkemizde ebeveynlerin ocuk bakımı konusunda desteklenmesine yönelik politika ve uygulamalar genel olarak yetersizdir. Bu amaçla düşük gelirli ailelere yönelik sosyal yardımlar ve sınırlı da olsa ücretsiz kreş hizmeti uygulamaları bulunmaktadır. Bununla birlikte çalışan anne-babalara yönelik destek hizmetlerinin artırılması, aile ve çalışma hayatının uyumlandırılması gerekmektedir. Avrupa lkelerinde bu doğrultuda uygulanan politikalar genellikle, çalışan anne-babaların ocuk bakımlarını kolaylaştırıcı yasal düzenlemeler çerçevesinde ebeveynlik ve doğum izinleri, sosyal yardımlar ve yine çalışan ebeveynlerin çocuklarına yönelik bakım hizmetleridir.

Ülkemizde, 0-3 yaş arası çocukların bakımı, anne çalışmaya başladıktan sonra genellikle, aile ve akraba çevresinin dayanışması ile gerçekleştirilmekte olup ailelerin bu konuda bazı sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu sorunların çözümü için yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Bilindiği gibi 0-3 yaş arası ocuk gelişiminde, çocuğun birebir ilgi ve iletişime ihtiyaç duyduğu ağ olmasından dolayı, bu dönemde mümkün olduğu kadar anne ya da annenin yerini alabilecek başka bir bakıcı ile geçirmesi, bilimsel veriler ışığında ocuk açısından en uygun ortamdır. Bu doğrultuda 3 yaşından önce kreş hizmetinin uygun olmaması nedeniyle, özellikle çalışan annelerin diğer alternatif sistemlerle desteklenmesi gerekmektedir. Örneğin,

⁷ AKSOY, Y., (2011). ocuk Oyun Alanları zerine Bir Araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi

⁸ YILMAZ, S. ve BULUT, Z., (2003). Kentsel Mekanlarda ocuk Oyun Alanlarının Yeri ve nemi: Erzurum rneği, Millî Eğitim Dergisi

doğum izinlerinin daha gerçekçi bir zaman dilimi dahilinde uzatılması ve devlet tarafından karşılanacak anaokulu hizmetiyle birleştirilmesi, ya da çocuğun bakımını üstlenen ebeveyne esnek çalışma şartlarının sağlanması bu sorunu büyük oranda çözecek bir uygulama olacaktır.

Ülkemizdeki duruma bakıldığında ise, 2003 yılında yürürlüğe giren yeni İş Kanunu ve 2004 yılında Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişikliklerle hem kadın işçiler hem de kadın memurlar için paralel düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelere göre, kadın işçilerin/memurların doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için doğum izinleri bulunmaktadır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenebilmektedir. Analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk 6 ayda günde 3 saat, ikinci altı ayda günde 1.5 saat süt izni getirilmiş, bu izni kullanma şekli memura bırakılmıştır. Ayrıca eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine 24 aya kadar ücretsiz izin verilir" hükmü getirilmiştir.

Kanun'un ilgili hükümlerine göre, işverenlerin hem kamu hem özel işyerlerinde kreş ve gündüz bakımevi açma yükümlülüğü vardır. Yasaya göre kreş açma yükümlülüğünü yerine getirmeyen işverenlere idari para cezası uygulanır. Gebe veya emzikli kadınların çalıştırılma şartlarıyla emzirme odaları ve çocuk bakım yurtlarına dair tüzüğe göre yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 150'den çok kadın işçi çalıştıran işyerlerinde işçilerin kreş hakkı vardır.

AB ülkelerinde izin sürecinde, verilen ücret düzeylerine göre "etkin ebeveyn izni" verilmektedir. Buna göre, etkin ebeveyn izni, İsveç'te 119 hafta ile Belçika, Yunanistan, İrlanda, Hollanda ve Güney Kıbrıs'ta 10 haftadan az bir süre arasında değişmektedir. İzin sistemi çocuk bakım hizmetlerine olan ihtiyacı etkilemektedir. İzin sürelerinin uzunluğu, özellikle anaokuluna kabul yaşının düşüklüğüyle birleştiği zaman, çocuk bakım hizmetlerine olan ihtiyacı azaltmakta ve dolayısıyla anne-babaların çocuk bakımına ilişkin yaşadıkları zorluklar azalmaktadır.

1.2.11. Bildirim Ve İzleme Mekanizması

Çocuk haklarına ilişkin uygulamaların izlenebilmesi için ülke genelinde çocuklara ilişkin istatistik verilerin, hizmetlerin ve diğer gelişmelerin takip edilebilmesi gerekmektedir. Çocuklara ilişkin istatistikler ülkemizde resmi olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen genel istatistik çalışmalarından takip edilmektedir. Çocuklara hizmet veren kurumların kendi çalışmalarıyla ilgili veri bankaları da bulunmaktadır. Ancak çocuklara yönelik tüm istatistiklerin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum vb özelliklere göre ayrıştırılmış şekilde toplandığı ve çocuk refah göstergelerinin takip edildiği, tüm çocukları kapsayan bir bilgi toplama sistemi ve bu konuyla doğrudan görevli bir birim bulunmamaktadır. Özellikle çocuk haklarına ilişkin hazırlanan ulusal raporlarda, ulusal verilerin toplanması sırasında, çocuklara hizmet veren tüm kurumlardan farklı verilerin bir araya getirilmesi sürecinde önemli koordinasyon sorunları yaşanmaktadır.

Ülke genelinde verilen hizmetlerin izlenmesine ilişkin önemli bir unsur bireylerin kolay ulaşabilecekleri şikâyet, bildirim ve danışma mekanizmalarının oluşturulmasıdır. Ülkemizde bu amaçla farklı kurumlar tarafından oluşturulan çeşitli mekanizmalar bulunmaktadır.

Ülkemizde en etkin şekilde kullanılan bildirim mekanizmalarına örnek olarak Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) verilebilir. BİMER uygulaması, bir yazılım ile web üzerinden işletilmekte olup müracaat sahibi “Alo 150” hattından veya www.basbakanlik.gov.tr adresinde işlem yapabilmektedir. Valilik ve Valilik kapsamındaki Kaymakamlık, İl Müdürlüğü ve Bölge Müdürlükleri ile Bakanlıklar’ın Merkez Teşkilatı, Genel Müdürlük, Müstakil Daire Başkanlığı ve yine Bakanlıklar’a bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşlarındaki yetkililer tarafından sisteme girilerek müracaatlar cevaplandırılmaktadır.

Bununla birlikte hak ihlallerinde mağdur kişilerin başvurabileceği bir bildirim mekanizması olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde “Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı” hizmet vermektedir. Şiddete maruz kalan, risk altında bulunan bireylerin yardım almalarını kolaylaştırmak için kurulmuş olan bu yardım hattı ile ücretsiz ve 7 gün 24 saat danışmanlık hizmeti verilmektedir. Danışma hattı hizmeti kamuoyunca yeterince tanınmamakta olup aynı zamanda kapsamına ilişkin bazı sıkıntılar devam etmektedir.

Ayrıca Adalet Bakanlığı bünyesindeki hizmetlerin, Bakanlıktan bağımsız olarak barolar tarafından denetlenmesine imkân sağlayan, Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukevleri İzleme Kurulları 4681 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. Bu izleme kurulları tarafından yürürlükteki mevzuat ve taraf olunan uluslararası sözleşmelerle belirlenen ilkeler çerçevesinde ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin yönetim, işleyiş ve uygulamalarını yerinde görmek, incelemek, bilgi almak ve tespitlerini rapor haline getirerek yetkili ve ilgili mercilere sunmak üzere, ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları kurulmuştur. Tutukevleri İzleme Kurulunda her il barosundan bir temsilci bulunmakta olup temsilciler, cezaevlerine düzenli ziyaretler yaparak, cezaevlerini gözlemlemekte, hükümlülerle görüşüp yaşam şartları ve herhangi bir kötü muamelenin olup olmadığına ilişkin bilgi almaktadırlar.

Ülkemizde 14 Haziran 2012 tarihinde kabul edilen Kamu Denetçiliği Kanunu ile çocukların uğradıkları hak ihlallerini izlemek üzere bağımsız bir izleme mekanizması olan çocuk ombudsmanlığı sisteminin ülkemizde de uygulanması mümkün kılınmış olup kurumun alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Anayasamızın 74. maddesinde geçen kamu denetçiliği mekanizmasının işletilerek, bağımsız bir çocuk ombudsmanlığı sisteminin ülkemiz şartlarına uygun ve uluslar arası standartları karşılayabilecek şekilde oluşturulması gerekmektedir.

Ulusal ve bölgesel düzeyde çocuklara yönelik yapılan harcamaların izlenmesi, hizmetlerde belli bir standardın sağlanması ve verimliliğin izlenmesi açısından önemli bir husustur. Ülkemizde merkezi yönetim kapsamında çocuklara yönelik hizmet veren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi bazı kurum ve kuruluşların bütçelerinde çocuklar için yapılan harcamaların takibi mümkün olmakla birlikte diğer kurum ve kuruluşlarda bütçeleme açısından, çocuklara yönelik hizmetlerde özel bir ayırım bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Ülkemizde bütçe sisteminde, çocuklara yönelik hizmetlere yapılan harcamaların görülebildiği bir düzenleme bulunmamakta olup bu durum çocuklara yönelik hizmet ve kaynaklardaki gelişmenin takibini zorlaştırmaktadır. Çocuklara ayrılan bütçenin, ulusal, yerel ve sektörel bütçelerle bağlantılı olarak görülebileceği bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

1.3. Hukuki Çerçeve

1.3.1.Uluslararası Mevzuat

Ülkemiz; çocuk haklarını korumak ve çocukların esenliklerini sağlamak yönündeki politikalarının bir parçası olarak temel uluslararası sözleşme, şart ve protokolleri onaylamıştır. Uluslararası antlaşmalar Anayasanın 90. maddesi gereği ülkemiz iç hukukunda bağlayıcı ve üstün bir konumda bulunmaktadır.

Uluslararası alanda çocuk haklarının korunmasına yönelik yapılan ilk etkili girişim 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirisidir. Bildiriyle çocukların erişkinlerden farklı, fiziksel, fizyolojik, davranış ve psikolojik özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum sorunu olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla bu sorumluluğu herkesin paylaşması gerektiği düşüncesi şekillenmiştir. Bildiri Türkiye tarafından benimsenmiş ve Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından 1931 yılında imzalanmıştır.

1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uluslararası hukukta çocuk haklarına ilişkin en kapsamlı düzenlemeyi içeren metindir. Çocuk hakları Sözleşmesi'nde, "çocuğun yaşama ve sağlığını koruma hakkı", "gelişme ve yeteneklerini geliştirme hakkı", "korunma ve bakılma hakkı", "çocuk görüşünün alınması katılım hakkı", "çocuğa karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi hakkı" temel ilkeler olarak ele alınmaktadır. Sözleşme ülkemiz tarafından 1990 yılında imzalanmış ve 1995 yılında uluslararası düzeyde bağlayıcılık kazanmıştır.

Ülkemizin taraf olduğu, çocuk haklarına ilişkin diğer uluslararası sözleşme ve kurallar şunlardır:

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 13. Ek Protokolü
3. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Suiistimalden Korunmasına Dair Sözleşme
4. Avrupa Konseyi Çocukların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Bütüncül Ulusal Stratejilere Dair Politika Rehberi
5. Avrupa Konseyi'nin İşkencenin ve Gayriinsanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi
6. Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı

7. Avrupa Temel Haklar Şartı
8. BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)
9. BM Engelli Hakları Sözleşmesi
10. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
11. BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme
12. BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
13. BM Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Kurallar (Havana Kuralları)
14. BM Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşmeye Ek insan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol
15. BM Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşmeye Ek, Kara , Deniz, Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Dair Protokol
16. BM Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Uluslararası Sözleşmesi
17. BM Suçun Çocuk Mağdurları ve Tanıkları İçin Adalet Kılavuzu
18. Cenevre Sözleşmesi ve I. ve II. Ek Protokolleri
19. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol
20. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol
21. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
22. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)
23. Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi
24. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (20 Mayıs 1980 tarihli, 105 No'lu)
25. Çocukların Velayetine ilişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine ilişkin Avrupa Sözleşmesi
26. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

27. En Kötü Biçimlerdeki Çocuk işçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Acil Eylem Sözleşmesi (ILO 182 No'lu Sözleşme) ve 15, 58, 77, 115, 123, 127, 138, 457 No.lu Sözleşmeleri
28. Göçmen işçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi
29. Göçmen Kaçakçılığına Dair Protokol
30. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
31. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi
32. Psicotropik Maddeler ile ilgili 1971 tarihli Sözleşme
33. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme
34. Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi
35. Uyuşturucu Maddeler Sözleşmesi (1972 yılındaki değişiklik protokolü ile birlikte 1962 tarihli)
36. Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1988 tarihli)
37. Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme
38. Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme
39. Viyana Kuralları

1.3.2. Ulusal Mevzuat

Ulusal mevzuatımızda, başta Anayasa olmak üzere pek çok kanunda, çocuk ve çocuk haklarını özel olarak koruyan düzenlemeler bulunmaktadır. Anayasa ile çocukların korunmasına ilişkin genel çerçeve oluşturulmuştur. Öncelikle Anayasa'nın "kişinin hakları ve ödevleri" bölümünde sayılan kişi haklarından, "herkes" kavramı içerisinde yer alan çocuklar da yararlanabilmektedir. 2012 yılında değiştirilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41. maddesi, "*Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları*" başlığı altında düzenlenmiş olup böylece "*çocuk hakları*" kavramı anayasamızda yerini almıştır. Bu maddede, devlete her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alma ödevi yüklenmiştir. Aynı maddede "çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkı" vurgulanmıştır. Çocukların her türlü ihmal veya istismara ya da kötü muameleye karşı

korunması için alınması gereken, kanuni, idari, toplumsal ve eğitsel bütün önlemlerin bu kapsamda düşünülmesi gerekmektedir. Yine Anayasada 10. maddeye eklenen son düzenleme ile çocuklara ve toplumdaki diğer risk altındaki gruplara yönelik pozitif ayrımcılık benimsenmekte ve böylece çocuk haklarının korunması hususu güçlendirilmektedir. Aynı zamanda, Anayasa'nın 61. maddesinde *“..devlet korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.”* denilerek, devlete ihtiyaç doğrultusunda çocuklar için yapılması gereken her türlü düzenleme ve işlemleri yapma yükümlülüğü verilmiştir. Anayasa'nın 50, 62 ve 141. maddelerinde de çocuklara yönelik benzeri özel hükümler konulmuştur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda *“çocuk”*, *“daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak tanımlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesinde yer alan *“çocuk; hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder”* hükmüyle çocuk hak ehliyeti kavramına temel bir boyut kazandırılmıştır.

Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu da çocuklara özel düzenlemeleri içermektedir. Çocuklar, Ceza Kanununca sağlanan korunma hakkına sahiptir. Türk Ceza Kanununun ilgili bölümlerinde, çocukların lehine düzenlemelere, bazı suçların çocuğa karşı işlenmesi durumunda cezayı artırıcı hükümlere ve çocuğun sağlığının, bedensel ve ruhsal bütünlüğünün korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmektedir. Ceza Muhakemesi Kanununda ise kovuşturma, soruşturma, yargılanma süreçlerinde çocukları korumaya yönelik özel düzenlemeler yer almaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu; özel korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasını, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasını, toplumun adalet ve güvenlik ihtiyacının karşılanmasını hedefleyen çocuk adalet sisteminin esas ve usullerini düzenlemektedir. Kanunda suça sürüklenmiş çocuklara yönelik soruşturma, kovuşturma, yargılanması süreçleri ile çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik, danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık, sosyal yardım ve barınma konularında koruyucu ve destekleyici tedbirler gibi hususlar düzenlenmektedir. Yargı Reformu Stratejisi kapsamında Koruma Kanunu'nun etkin bir şekilde uygulanması ve böylece özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklara yüksek standartlarda hizmet verilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ise korunmaya muhtaç çocukların bakımını ve korunmasına ilişkin esasları düzenlemektedir. Kanununda korunmaya muhtaç çocuk tanımı yapılarak bu çocuklara yönelik hizmet modelleri düzenlenmektedir.

4721 sayılı Medeni Kanunda çocuğun fiil hak ve ehliyetine sahip olması, miras hakkı, evlat edinilmesi, boşanma sırasındaki durumu, velayeti gibi durumlar düzenlenmektedir.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu çocukların eğitim hakkını ve zorunlu eğitime ilişkin hususlar düzenlemektedir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadın, çocuk ve diğer aile bireylerine ilişkin önemli koruyucu tedbirler düzenlenmiştir.

18.01.2013 tarihli 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 39. maddesi uyarınca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na, şiddetin önlenmesi ile şiddet mağduru hakkında verilecek koruyucu tedbirler ile şiddet uygulayan hakkında verilecek önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği Şiddet Önleme Merkezlerini (ŞÖNİM) oluşturma görevi verilmiştir. Aynı zamanda 9 Şubat 2013 tarihli Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nin 7. maddesi (h) fıkrası uyarınca, SHM'ler İllerde ilk kabul birimlerinin ve şiddet önleme ve izleme merkezlerinin bulunmadığı yerlerde bu merkezlerin faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir.

1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu ise on sekiz yaşından küçüklerin üzerinde kötü tesir yapacağı anlaşılan basılmış eserlerin sınırlamalara tabi tutulmasını, bu amaçla bir kurul oluşturulmasını ve küçüklerin maneviyatına zarar verici bulunan yayınların satışı ve dağıtımına ilişkin hususlara sınırlama getirilmesini düzenlemektedir.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

Çocuklara ilişkin yürürlükte olan bazı önemli genelge ve yönetmelikler şunlardır:

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın, 2009 yılında "*Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Genelgesi*"
- Adalet Bakanlığı'nın, 01.06.2005 tarih ve 25832 sayılı, '*Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği*'
- Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 13.04.2001 gün ve 24372 sayılı, "*Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği*"
- "*Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*"
- '*Çocuk Koruma Kanununda Görev Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik*'

İKİNCİ BÖLÜM

2.2.1. Misyon

Çocuğun yüksek yararının bütün yararlardan öncelikli olduğu kabul edilerek; çocuğun yaşama, gelişme, korunma, katılım ve ayrımcılığın önlenmesi haklarını esas alan, bir çocuk hakları kültürünün yaşanmasını temin etmektir.

2.2.2. Vizyon

Ülkemizi; hayallerini gerçeğe, mutluluğunu yüzüne, sesini kürsüye taşıyabilen çocukları olan, rol model bir ülke haline getirmektir.

2.2.3. Temel Değerler ve Yaklaşım

Bu Strateji Belgesinin, ekli eylem planının ve bu çerçevedeki uygulamaların temel ilkesi “**çocuğun yüksek yararı**”nın korunmasıdır. Çocuk haklarının dayanması gereken tüm değer ve ilkeler aynı zamanda uygulamaların gerekçesini oluşturmaktadır. Bu strateji belgesinde çocuk haklarını korumak için temel alınan değerler şunlardır:

1. *Çocuğun yaşama ve sağlığını koruma hakkı*
2. *Gelişme ve yeteneklerini geliştirme hakkı*
3. *Korunma ve bakılma hakkı*
4. *Çocuk görüşünün alınması (katılım) hakkı*
5. *Çocuğa karşı her tür ayrımcılığın önlenmesi*

Bu temel değerlerin korunması amacıyla kabul edilen yaklaşımlar şunlardır:

a. **Çocuğun Masumiyeti ve Hak Sahibi Birey Olması**

Doğan her çocuk doğası gereği masumdur ve hak sahibi bireydir; çocuk olma ve çocukluğunu yaşama ve geliştirme hakkına sahiptir.

b. Çocuğa Saygı Kültürü

Çocuğa saygı kültürü ifadesi ile bütün çocukların hak sahibi bireyler olduğu kabul edilerek, yaşama, gelişme, korunma, katılım ve ayrımcılığın önlenmesi haklarının hayatın bütün alanlarında yaşanması anlaşılmalıdır. Çocuğa saygı kültürünü geliştirmek için temel yaklaşımlar şunlardır:

- a. Çocuğın kendi bakış açısıyla bakabileceği ve görüşlerini ifade edebileceği ortamlar oluşturmak.
- b. Çocuğu her türlü sosyal dışlanmadan koruyucu çalışmaları gerçekleştirmek.
- c. Çocukların haklarından ayrımcılığa maruz kalmaksızın ve eşit olarak yararlanmasını sağlamak.
- d. Çocuğın kendisiyle ilgili konularda görüşlerini bildirebilme ve karar süreçlerine katılımları için gerekli düzenlemeler yapmak.

c. Aileye Saygı ve Ailenin Desteklenmesi

- a. Çocuğın aile içinde korunmasını sağlamak amacıyla aileyi desteklemek.
- b. Çocuğın yetiştiği sosyal ve kültürel çevreye saygıyı geliştirmek.
- c. Aile kurumuna ve ailenin çocuğu bakıp gözetme yükümlülüğüne saygı göstermek.

2.2.4. Stratejik Amaçlar

Bu strateji belgesinde benimsenen misyon, vizyon, temel değer ve yaklaşımlar doğrultusunda, belirlenen nihai hedeflere ulaşılabilmesi için öngörülen temel stratejik amaçlar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Çocuğa saygıyı ve çocuk hakları kültürünü geliştirmek
2. Çocuk haklarına ilişkin karar süreçlerine bütün çocukların katılımını sağlamak
3. Çocuğın doğduğu, büyüdüğü ve yetiştiği ortamını korumak ve fiziksel çevreyi iyileştirmek
4. Çocuk hakları kültürü çerçevesinde eğitim politika ve programları geliştirmek
5. Sağlık hizmetlerini geliştirmek
6. Aileye ve çocuğa yönelik destek ve özel koruma hizmetlerini geliştirmek
7. Çocuk adalet sistemini iyileştirmek

8. Çocuk dostu bir medya oluşturmak
9. Etkin bir denetleme, izleme ve değerlendirme sistemi kurmak

2..5. Eylem Planı

Amaç 1. Çocuğa Saygıyı Ve Çocuk Hakları Kültürünü Geliştirmek.						
Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
1.1. Tüm kurumlarda çocuk hakları kültürünün yerleştirilmesi	1.1.1. Tüm kurum ve kuruluşlarda çocuklarla ilgili idari ve yasal düzenlemeler gözden geçirilerek, çocuk haklarının ihlal edildiği tespit edilen mevzuat revize edilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılacak yeni idari ve yasal düzenleme sayısı	Sosyal hayatın tüm alanlarında, kurumsal yapı ve uygulamalarda, “çocuğa saygı” ve “çocuk hakları” kültürünün bir devlet politikası olarak benimsenmesi amacıyla tüm kurumsal yapılarda mevzuat gözden geçirilecektir.
	1.1.2. Çocuklara yönelik her türlü aşağılayıcı ve küçük düşürücü davranışların ve tüm şiddet türlerinin önlenmesine ve cezalandırılmasına yönelik gerekli yasal ve idari tedbirler alınacaktır.	Adalet Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılacak yeni idari ve yasal düzenleme sayısı	
1.2. “Çocuğa Saygı” kültürü temelinde eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması	1.2.1. Çocuklar için ve çocuklarla birlikte çalışan tüm meslek gruplarına yönelik, çocuk haklarına ilişkin eğitim programları geliştirilecek ve uygulanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet, Milli Eğitim, Sağlık, İçişleri, Yerel Yönetimler, YÖK, Üniversiteler, Sivil Toplum kuruluşları	2014	Uygulanan eğitim programı sayısı Eğitim alan kişi sayısı	Çocuk haklarını destekleyen ve çocuğa saygı kültürü yaklaşımıyla hazırlanmış olan, anne-babalara yönelik farklı eğitim programları bulunmaktadır. Bu tür ülke ölçekli eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, 10-19 yaş grubu çocuklara, iletişim, kendini ifade etme, uzlaşma, stresle baş etme, haklarını bilme ve geleceğini planlayabilme becerilerini güçlendirmek için Yaşam Becerileri Eğitim Programı
	1.2.2. Ebeveynlere yönelik çocuğa saygı kültürü temelinde hazırlanan eğitim programları ile çocukları, kendi haklarına dair bilinçlendiren, sorun çözme kapasitelerini artıran ve hayata daha etkin katılımlarını	Milli Eğitim Bakanlığı	Adalet, Sağlık, İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sivil Toplum	2014	Uygulanan eğitim programı sayısı Eğitim alan kişi sayısı	

	sağlayan eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.		kuruluşları			geliştirilmiştir. Program, akrandan akrana eğitimi modeliyle uygulanmakta olup bugüne kadar 9449 çocuk ve ergene eğitim verilmiştir. 2006 yılından bu yana 6135 rehber öğretmen uygulayıcı eğitimi almış ve uygulayıcılar 255.000'e yakın anne babaya bu eğitimi vermişlerdir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenim Genel Müdürlüğü tarafından, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Belediyeler ve AÇEV işbirliğinde, dört farklı yaş aralığına yönelik (0-3, 3-6, 7-11, 12-18 Yaş) "Aile Eğitimi Kurs Programı" geliştirilmiştir. Söz konusu eğitimi alan aile ve çocuk sayısı 1.353.020'e ulaşmıştır. Eğitimi alan öğretmen sayısı ise 2096'dır.
	1.2.3. Çocuklara yönelik, çocuk hakları kültürünü işleyen çizgi filmler, şarkılar, oyunlar, kitaplar, masallar vb. geliştirilerek, çocuk hakları kültürünün günlük hayata pratik olarak yansımaları sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Özel Sektör, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları	2015	Üretilen görsel ve yazılı materyal sayısı	
1.3. Sosyal, kültürel, ticari tüm ürünlerin denetiminin, çocuğa zararsızlık kriteri doğrultusunda yapılması	1.3.1. Çocuklar üzerinde kötü etki yaratacak olan tüm ticari ürün, yayın ve reklamlara yönelik yasal düzenlemeler yeniden gözden geçirilerek daha etkin yaptırımlar düzenlenecektir.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bak.	2014	Şikâyet sayısı Denetim ve müeyyide sayısı	Günlük hayatta kullanılan tüm ticari ürünler çocukların psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişimine direkt olarak etki etmektedir. Her türlü yayın, reklam, gıda, tekstil, oyuncak vb. tüm ticari ürünlerin çocukların gelişimine olumsuz etki etmeyecek şekilde denetimden geçmesi, yani "çocuğa zararsızlık" kriterinin öncelikli olarak dikkate alınması çocuk haklarının ve çocuğa saygı kültürünün hayata geçirilmesinde büyük önem taşımaktadır.
	1.3.2. Çocukların gelişimine olumlu katkı sağlayacağı tespit edilen ticari ürün ve yayınların teşvik edilmesi ve desteklenmesi için düzenlemeler yapılacaktır.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kültür Bakanlığı	2015	Yapılan yasal düzenleme sayısı	
1.4. Bilinçlendirici kamuoyu kampanyalarının düzenlenmesi	1.4.1. Çocuk haklarını tanıtmaya yönelik medya aracılığıyla kamu spotları hazırlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Özel Sektör, Medya kuruluşları, RTÜK, Sivil	2014	Yayınlanan kamu spotları sayısı	Medya aracılığıyla kamuoyunu çocuk hakları ve çocuğa saygı alanında bilincini artırmaya yönelik kampanyalar düzenlenecektir.

			Toplum Kuruluşları			
	1.4.2. Çocuk haklarını tanıtmaya yönelik çalıştay, forum, konferans vb. toplantı ve etkinlikler düzenlenecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları	2014	Düzenlenen çalıştay, forum, konferans vb. etkinlik sayısı	
	1.4.3. Çocuk haklarının tanıtımına yönelik görsel ve yazılı materyaller hazırlanacak ve dağıtımı sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları	2014	Dağıtılan materyal sayısı	

Amaç 2. Çocuk Haklarına İlişkin Karar Süreçlerine Bütün Çocukların Katılımını Sağlamak

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
2.1. Toplumsal hayata çocukların etkin katılımını sağlamak	2.1.1. Çocuk dernekleri, çocuk meclisleri gibi çocuk katılımı sağlayan yapıların desteklenmesi için özellikle okullarda var olan çocuk dernekleri vb. yapılar tanıtılacak, dernek üyelerinin kendi tanıtımlarını yapmaları için destekleyici ve teşvik edici uygulamalar geliştirilecektir.	İçişleri Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2015	Yapılan toplantı ve görüşme sayısı Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Eğitim alan çocuk sayısı	2004 yılında kabul edilen Dernekler Kanununda çocukların da dernek kurma ve kurulan derneklere üye olabilme koşulları düzenlenmektedir. Halen 13 çocuk derneği ve 4911 gençlik derneği faaliyette bulunmaktadır. Çocukların sağlıklı toplumsallaşmalarını sağlayabilecek farklı sosyal ortamlarda bulunmaları; kendilerini ifade edebilmeleri ve farklı yaşam becerileri edinebilmeleri için çocuk katılımı sağlayan bu tür yapıların desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.
	2.1.2. Çocukların hizmet aldıkları tüm kurumlarda, kendilerini ilgilendiren her konuda karar alma sürecine katılımlarını sağlayacak mekanizmalar oluşturulacaktır.	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar	Üniversiteler, Sivil toplum kuruluşları	2015	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Aile, eğitim sistemi, toplumsal yaşam, yerel yönetimler, sağlık ve çocuk koruma sistemi, medya, vb. tüm ortamlarda çocukların yetişkinlerle birlikte etkin olmaları sağlanacaktır.
2.2. Türkiye Çocuk Meclisini kurmak	2.2.1. ASPB bünyesindeki çocuk hakları komiteleri, belediyeler bünyesindeki çocuk meclisleri vb. yapıların Türkiye Çocuk Meclisi çatısı altında işbirliği içinde çalışmalarını sağlamak üzere bu işbirliğinin altyapı ve kapsamını belirlemek için ilgili kurumların katılımıyla bir çalışma grubu oluşturulacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, üniversiteler, Yerel Yönetimler, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sivil toplum kuruluşları	2016	İlgili yasal düzenleme sayısı Türkiye Çocuk Meclisinin kurulması Çocuk Meclisine üye çocuk sayısı	5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca il ve ilçe belediyeleri bünyesinde çocuk meclisleri kurulmuştur. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı il müdürlükleri bünyesinde 2000 yılında başlatılan kampanya ile il çocuk hakları komiteleri faaliyetlerine devam etmektedir. Bu ve buna benzer yapılarda gerçekleştirilen çalışmalar çocuk katılımını ve çocuk haklarının daha yaygın benimsenmesini sağlamayı

						amaçlamaktadır. Ancak kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlayabilecek bir yapı bulunmamaktadır. Çocuk katılımı sağlamak amacıyla kurulan yapıların tek bir çatı altında birleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
	2.2.2. Çocuk meclisinde, kurum bakımında olan, engelli, ailesi yanında kalan, sokakta çalıştırılanlar dâhil olmak üzere, il, ilçe ve köylerden toplumun tüm kesimlerinden çocukların katılımını sağlayan bir yapı oluşturulması yönünde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları	2016	İlgili yasal düzenleme sayısı Çocuk Meclisi açılan il sayısı	

Amaç 3. Çocuğun Doğduğu, Büyüdüğü Ve Yetiştığı Ortamı Korumak ve Fiziksel Çevreyi İyileştirmek

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
3.1. Çocuğun farklı kültür, din ve inançlara saygı kültürü içinde yetişmesinin sağlanması	3.1.1. Farklı bölgelerden ve kültürlerden gelen çocukların kaynaşmalarını sağlamak için çeşitli kültürel organizasyonlar yapılacaktır. Çocukların kendi yerel giysilerini, yemek, örf ve adetlerini, inançlarını vb kültürel ve dini özelliklerini tanıtmalarını sağlayan ve kültürel çeşitliliğe ilişkin farkındalıklarının artırılması yönünde uygulamalar müfredata eklenecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Gençlik ve Spor Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2014	Düzenlenen organizasyon sayısı Yapılan düzenleme sayısı	Kültürel çeşitliliğin pozitif değer taşıdığına ilişkin toplumsal farkındalığın oluşturulabilmesi için eğitim sisteminde bu anlayışın çocuklarımıza işlenmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak eğitim sistemi müfredatının düzenlenmesi ülke genelinde kültür, vicdan ve inanç özgünlüğünü destekleyecek; uzun vadede toplumsal dinamiklerin ve farklı grupların birbirine saygı kültürü içinde yaşamalarına katkı sağlayacak önemli bir uygulama olacaktır.
	3.1.2. Eğitim sisteminde farklı inanç ve kültürlere saygı anlayışı esas alınacak; bilhassa seçmeli din derslerinde bu hususa önem verilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Gençlik ve Spor Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2014	Düzenlenen organizasyon sayısı Yapılan düzenleme sayısı	
3.2. Çocuğun özel hayatının gizliliğinin korunması	3.2.1. Çocuğun yaşadığı her alanda özel hayatının gizliliği ve korunması için yasal ve idari tedbirler alınacaktır. Özellikle medyada ve adalet sisteminde olmak üzere çocuğun	Adalet Bakanlığı RTÜK Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı İhlal sayısı ve	Anayasamızın 20. maddesinde özel hayatın gizliliği ve korunması temel bir hak ve özgürlük olarak düzenlenmiştir. Ayrıca AB uyum sürecinde yapılan kanun değişiklikleri kapsamında temel ceza kanunları

	mahremiyeti ilkesinin daha dikkatli uygulanabilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.				uygulanan müeyyide sayısı	yenilenmiş ve 5237 sayılı yeni TCK ile 5271 sayılı yeni CMK'da özel hayat ve bu hayatın gizliliği konusunda önemli ve yeni hükümler getirilmiştir. Ancak zaman zaman medyada çıkan bazı haberler ve adalet sisteminde bazı karar duruşmalarının aleni yapılması çocuğun ve ailenin afişe olmasına neden olabilmektedir.
3.3. Çocukların yaşadığı fiziksel çevrenin iyileştirilmesi	3.3.1. Çocuğun dinlenme, eğlenme oyun oynama vb. faaliyetlerde bulunmasını kolaylaştırmak için her semtte yeterli sayıda uygun alanlar ve hizmetler sağlanacaktır. Tüm illerimizde mahalle düzeyinde çocuk oyun alanlarının sayısı arttırılacak ve kent genelinde homojen dağılımı sağlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel yönetimler	Milli Eğitim Bakanlığı	2017	Oluşturulan oyun alanı ve fiziksel düzenleme sayısı	Bilimsel araştırmalar doğrultusunda, Türkiye'de çocuk oyun alanları nitel ve nicel olarak yetersizdir. Var olan çocuk oyun alanları ise çocukların ihtiyaçları doğrultusunda dizayn edilmemiştir. Kentlerde, değişik yaş gruplarındaki çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek büyüklük ve sayıda oyun alanlarına imar planlarında yer verilmelidir.
	3.3.2. Çocuk dostu kent uygulaması yaygınlaştırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Yerel yönetimler	2017	Uygulayıcı il sayısı	2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre, çocuk oyun alanları sadece çocukların %25'lik bir kısmını karşılamaktadır.
	3.3.3. Kentsel yapılaşmada ve tüm kamu kurumlarında, engelli bireylerin erişim ve ulaşımını kolaylaştırmak için gerekli fiziksel düzenlemeler yapılacaktır.	Yerel yönetimler Tüm kamu kurum ve kuruluşları	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2016	Yapılan fiziksel düzenleme sayısı	

Amaç 4. Çocuk Hakları Kültürü Çerçevesinde Eğitim Politika Ve Programları Geliştirmek

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
4.1. Eğitim ortamlarında çocuk hakları kültürünün yerleşmesi	4.1.1. İlgili mevzuat, okul müfredatı ve eğitim programları çocuk hakları sözleşmesi doğrultusunda gözden geçirilecek ve çocuk hakları ihlali olduğu tespit edilen mevzuat revize edilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Revize edilen belge sayısı	
	4.1.2. Öğrenci ve kreş servisleriyle ilgili yasal ve idari düzenlemeler çocukların güvenliği açısından yeniden gözden geçirilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2013	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Yönetmelik uyarınca, ölümlü kazaya sebebiyet veren sürücüler okul servislerini kullanabilmektedir. Okul servis aracı sürücülerinin sicil kayıtlarının aranması ve daha önce çocuğa yönelik şiddet türleri ya da ölümlü kazaya sebebiyet verme suçlarından dolayı ceza almamış olması şartının getirilmesi yönünde eleştiriler bulunmaktadır.
	4.1.3. Okullarda çocuklarla birlikte yapılan faaliyetlerde çocukların görüşlerine saygı ilkesini esas almak üzere gerekli idari düzenlemeler yapılacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Okullarda yapılan tüm faaliyetlerde, çocukların istek ve rızalarının gözetilmesi ve çocukların görüşlerinin alınması ilkesi gözetilmelidir.
4.2. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması	4.2.1. Okul sistemi dışında kalan çocukların, sisteme dâhil edilmesi ve okul terklerinin önlenmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Eğitim sistemine dönen çocuk sayısı	İlköğretimde okullaşma oranı % 98,67, ortaöğretimde % 67,37'dir. MEB verileri uyarınca her yıl, öğretim yılı boyunca 20 günden fazla devamsız olan öğrencilerin oranı, 2011-2012 yılları itibarıyla ilköğretim düzeyinde %4,5; ortaöğretim düzeyinde ise %3,4'dür. 2011-2012 öğretim yılı 1. Dönem

						itibariyle ortaokul düzeyindeki öğrencilerin %2,47'si ise okulu terk etmiştir.
4.2.2. Öğretmen ve idareciler okul sistemi dışına çıkmış olan ya da sistem dışına çıkma riski altındaki çocuklar ile ilgili hizmet içi eğitim programları yoluyla bilgilendirilecek; bu konudaki farkındalık düzeyleri arttırılacaktır. İl ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin bu hususta proje ve programlar geliştirmeleri ve uygulamaları sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Geliştirilen program ve proje sayısı Eğitim alan öğretmen ve idareci sayısı Sistem dışında kalan çocuk sayısı		
4.2.3. Yeni yapılacak okulların yapım yerinin seçilmesinde çevre koşulları çok iyi değerlendirilecek ve okulun kendi içerisinde ilgi çekici aktiviteler için (spor salonu, kütüphane, sinema salonu, kantin, bilgisayar laboratuvarı gibi) uygun ortamlar oluşturulacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Uygun fiziki koşullarda inşa edilen yeni okul sayısı		Bu faaliyet, 4.3.1 sayılı faaliyette her çocuğun bir bilim, sanat veya spor dalıyla sürekli olarak ilgilenmesini sağlamak için gerekli idari ve fiziki düzenlemelerin yapılmasını kapsayan faaliyet ile yakından ilişkilidir. Okullardaki fiziksel koşullar, gerek eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gerekse, her çocuğun bir bilim, sanat ya da spor dalıyla ilgilenmesinin sağlanması açısından temel unsurdur.
4.2.4. Bölgesel farklılıkların azaltılması için dezavantajlı ailelerin yaşadığı mahalle ve bölgelerde bulunan okullara, bütçe imkanları dahilinde daha fazla kaynak aktarımı sağlanarak, bu okulların donanımı arttırılacaktır. Böylece çocukların yaşadıkları aile ve ortamdan kaynaklanan dezavantajlar telafi edilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2016	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Dezavantajlı bölgeler için ayrılan kaynak miktarı		Dezavantajlı ailelerin çocuklarının gittiği okullarda, ailelerinden kaynaklanan dezavantajlarını ortadan kaldıracak şekilde desteklenmeleri gerekmektedir. Bu okullarda rehberlik hizmeti, sağlık hizmeti/revir, okulun ısınması, temiz tuvalet, temiz kantin, okul bahçesi, spor alanı, kütüphane, bilgisayar/internet erişimi, etkinlik odaları vb açılardan daha donanımlı olması sağlanacaktır. Böylece ailenin çocuğa sağlayamadığı, imkânlar okul tarafından sağlanarak sosyal eşitsizliğin bertaraf edilmesi sağlanabilecektir.
4.2.5. Dezavantajlı ailelerin çocuklarının gittiği okullara deneyimli ve başarılı	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2016	Yapılan yasal ve idari düzenleme		

	öğretmenleri çekmek ve bu okullarda kalıcı kılmak için öğretmenlere belli teşvikler tanınacaktır. Aynı zamanda bu okullarda öğretmen sayıları arttırılacaktır.				sayısı, Dezavantajlı bölgelerdeki okullarda öğretmen başına düşen çocuk sayısı	
	4.2.6. Dezavantajlı bölgelerde ailelere sağlanan şartlı eğitim yardımı ve benzeri desteklere devam edilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı	2014	Yardımlardan yararlanan çocuk sayısı	SYDGM tarafından yapılan eğitim desteklerinin yanı sıra, nüfusun en muhtaç kesimine dâhil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla ülkemizin her köşesinde Şartlı Eğitim Yardımı kapsamında karşılıksız eğitim yardımları yapılmaktadır. Bu kapsamda ihtiyaç sahibi ailelere, çocuklarını düzenli olarak okula göndermeleri şartıyla her ay eğitim yardımı verilmektedir. MEB tarafından 2013 yılı bütçe görüşmelerinde verilen rakama göre Temmuz ayı itibariyle 2012 yılı içerisinde ise 1.499.165 öğrenciye Şartlı Eğitim Yardımı desteği verilmiştir.
	4.2.7. Üstün yetenekli çocukların yeteneklerini ortaya çıkaracak eğitim ortamları hazırlanacaktır. Bu amaçla kurulan bilim ve sanat merkezlerinin etkinliği artırılarak, “Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017” ilgili kurumların işbirliğinde hayata geçirilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler Sivil Toplum Kuruluşları	2015	Bilim ve sanat merkezi sayısı Düzenlenecek diğer eğitim ortamları sayısı Özel eğitim programlarından faydalanan üstün yetenekli çocuk	Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı Taslağı 2013-2017, Şubat ayında BYTK tarafından kabul edilmiş olup, söz konusu planda özel yetenekli bireylerin tanınması, eğitimleri, personelin yetiştirilmesi, eğitim ortamlarının düzenlenmesi gibi konularda yapılacak çalışmalar yer almaktadır. Söz konusu belgede özel yetenekli bireylere yönelik olarak örgün ve yaygın eğitimde tek tip uygulamalar yerine bireyin ilgi, yetenek ve potansiyeli doğrultusunda farklılaştırılmış ve

					sayısı	zenginleştirilmiş çoklu modeller önerilmektedir. BİLSEM'ler ilk olarak 1995 yılında Ankara'da faaliyete başlamıştır. Şu an ülke genelinde 67 adet BİLSEM faaliyet göstermektedir.
	4.2.8. Engelli çocuklara yönelik kaynaştırma eğitimi uygulaması yaygınlaştırılacaktır. Okul çağında olup durumu kaynaştırma eğitimine uygun olan engelli çocukların, örgün eğitim sistemine dâhil edilebilmesi için okulların, engelli çocukların özellikleri doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapmaları sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2016	Kaynaştırma eğitiminden faydalanan engelli çocuk sayısı Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Kaynaştırma ve telafi eğitimleri konusuna 2005 yılında getirilen düzenlemelerle, engelli çocuklara, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak, engelli çocukların mümkün olduğunca engelli olmayan çocuklarla birlikte eğitim süreçlerinden yararlandıkları aynı zamanda da engelli çocukların diğer çocuklardan farklı ihtiyaçlarını da gözetilecek düzenlemelere ihtiyaç vardır.
4.3. Çocukların sanat, spor ve bilim dallarına yönlendirilmesi	4.3.1. Her çocuğun bir bilim, sanat veya spor dalıyla sürekli olarak ilgilenmesi sağlanacaktır. Bunun için eğitim kurumlarında gerekli idari ve fiziki düzenlemeler yapılacak, yeterli mali kaynak sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2017	Yapılan yasal, idari ve fiziki düzenleme sayısı Bilim/sanat/spor alanına yönlendirilen çocuk sayısı	Mevcut durumda, farklı Bakanlıklar ve Belediyeler bünyesinde, çocuk ve gençlere yönelik yürütülen bilim, sanat ve spor etkinlikleri mevcuttur. Ancak bu hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
	4.3.2. Öğrencilerin ortaöğretime gelmeden önce portfolyoları çıkartılarak, hangi alanlarda daha yetenekli oldukları tespit edilecek ve ortaöğretimde program seçiminden kaynaklanacak sorunlar en aza indirilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Ortaöğretime gelmeden önce portfolyosu çıkartılan çocuk sayısı	
4.4. Eğitimde her türlü	4.4.1. Öğretmen ve idarecilere yönelik, çocuk hakları, çocuk gelişimi, çocuk	Milli Eğitim Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Verilen eğitim programı sayısı ve	Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Ankara Barosu arasında 21.02.2007 tarihinde

şiddetin önlenmesi.	ihmal ve istismarı, okul ve sınıf yönetimi, sorun çözme, çatışma yönetimi, arabuluculuk, iletişim becerileri, öfke kontrolü, olumlu disiplin yöntemleri gibi konularda beceri kazandıracak eğitim programları uygulanacaktır.				eğitim alan kişi sayısı	imzalanan “Şiddetin Önlenmesi İçin Çocuk Hakları Konusunda Bilinç Oluşturma Projesi” ile, İlköğretim okullarında görevli yönetici, öğretmen ve velilere yönelik “Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu” nun sebepleri konusunda, Ankara Barosuna kayıtlı avukatlar tarafından eğitim verilmiştir. Buna benzer çalışmaların ülke genelinde yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu faaliyet aynı zamanda 1.2.1. ve 1.2.2. sayılı öğretmen, ebeveyn ve çocuklara yönelik çocuğa saygı kültürü temelinde hazırlanan eğitim programlarının yaygınlaştırılmasını kapsayan faaliyetlerle de ilişkilidir. Uygulanacak eğitim programlarının farklı ihtiyaç gruplarına yönelik farklı içeriklerde hazırlanması gerekmektedir.
	4.4.2. Bilhassa risk altında bulunduğu tespit edilenler olmak üzere çocuk ve aileler için şiddetin önlenmesine yönelik eğitim programları geliştirilecek ve uygulanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Adalet Bakanlığı	2016	Verilen eğitim programı sayısı ve eğitim alan kişi sayısı	
	4.4.3. Okullarda çocuk, aile ve okul yönetimi arasında gerekli işbirliğini sağlamak ve şiddet öyküsü olan çocukları tespit ederek psiko-sosyal yönden desteklemek amacıyla, okul sosyal hizmet sistemi kurulacaktır. Ayrıca sosyal servisler ya da rehberlik birimleri tarafından tespit edilen bireylerin sağlık kurumlarında tedavi edilmeleri ya da ihtiyaç duydukları diğer sosyal hizmetlerden yararlandırılmaları için kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon geliştirilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2016	Okul sosyal hizmetinin uygulandığı okul sayısı Hizmet alan çocuk ve aile sayısı	Şiddet eğilimleri ve şiddete karışma olasılıkları akranlarına göre daha fazla olan çocuk ve gençlerin aile yapıları incelendiğinde genellikle çok çocuklu, göç eden, göç geldiği yerde uyum problemi olan, psikolojik hastalığa sahip bireyi olan, aile içi geçimsizlik ve şiddet sorunu olan, alkolün kötüye kullanıldığı ve madde kullanımı olan ve/veya olumsuz sosyal çevre içinde yaşayan aileler olduğu tespit edilmiştir. Bu tür ailelerden gelen risk altındaki çocukların tespit edilerek, aileleri ile çalışan bir okul sosyal hizmet biriminin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu servislerde sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog gibi meslek elemanlarının çalıştırılması ve servisin, rehber öğretmenler ve okul aile birlikleriyle

koordineli olarak çalışması faydalı olacaktır.

Amaç 5. Sağlık Hizmetlerini Geliştirmek

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
5.1. Anne-çocuk sağlığını korumaya yönelik hizmetlerin geliştirilmesi	5.1.1. Ülkemizdeki anne-bebek ölümlerinin nedenlerine ilişkin bilimsel çalışmalar yapılacak ve engellenmesine yönelik gerekli tedbirler alınacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2017	Yapılan araştırma sayısı	2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre bebek ölüm hızı binde 17, beş yaş altı ölüm hızı binde 24 olarak gerçekleşmiştir. TNSA sonuçlarına göre bebek ölümlerinde 1990-2010 yılları arasında yüzde 78,8 oranında azalma olduğu görülmektedir. TÜİK'den alınan son istatistiki veriler ışığında, Ülkemizde 2009 yılında binde 13,8 olan bebek ölüm hızının, 2012 yılında binde 11,6'ya gerilediği görülmektedir. 2005-2006 yıllarında yapılan Ulusal Anne Ölümleri Araştırması, Türkiye'nin anne ölüm oranını her 100.000 canlı doğumda 28,4 olarak belirlemiştir. Sağlık Bakanlığı verileri doğrultusunda 2012 anne ölüm hızı %15,6 olarak tespit edilmiştir.
	5.1.2. Türkiye'de çocuk engelliliğinin nedenlerine ilişkin bilimsel çalışmalar yapılacak ve engellenmesine yönelik gerekli tedbirler alınacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2017	Yapılan araştırma sayısı	Ülkemizde 0-19 yaş arası 460.383 engelli çocuk bulunmaktadır. Önlenebilir nedenlerle olan özürlü ve nedenlerine ilişkin araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
	5.1.3. Eğitim kurumlarında uygulanmak üzere önleyici ve bilgilendirici cinsel sağlık eğitim programları geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2014	Uygulanan eğitim programı sayısı Eğitim programı alan kişi sayısı	Sağlık Bakanlığı, Anne-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ve "Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejiler ve Eylem Planı"nı 2005-2015 yılları arasında uygulamak üzere geliştirmiştir. Bu amaçla, ikisi 2.basamak sağlık kuruluşlarında olmak üzere 41 adet Gençlik

						Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezi mevcuttur. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar ergenlik çağındaki çocukların üreme sağlığı konularında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ortaya çıkarmıştır.
	5.1.4. Mama reklamlarının anne sütü alma oranlarını düşürdüğü dikkate alınarak, ilgili mevzuat yeniden gözden geçirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2014	Yapılan idari ve yasal düzenleme sayısı	Sağlık Bakanlığı tarafından mama kodu çalışmalarında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile çalışmalar yürütülmektedir. İlk 6 ay sadece anne sütü ile beslenen bebek oranı, 2008 TNSA verilerine göre % 41,6'dır.
5.2. Çocukların sağlık hizmetlerine ulaşmalarının kolaylaştırılması	5.2.1. Engelli çocukların sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanabilmeleri ve sağlık hizmetlerine ulaşmalarının kolaylaştırılması için gerekli tedbirler alınacaktır. Bu kapsamda sağlık personelinin engelli bireylerle çalışmalarını kolaylaştırmak ve engellilerin daha rahat hizmet almalarını sağlamak üzere personele yönelik eğitim programları uygulanacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2015	Yapılan yasal ve idari düzenlemeler Uygulanan eğitim sayısı Eğitim alan personel sayısı	2009 yılında engelli çocuk ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri ve beklentilerine ilişkin yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, engelli çocuk ailelerinin % 11.6'sı sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmamaktadır. Engelli çocuğun bakımında karşılaşılan güçlükler arasında, % 50.4 oranla ekonomik yük getirmesi birinci sırada bulunmaktadır. Araştırmada tespit edilen genel talepler arasında, rehabilitasyon merkezleri için yıllık rapor alma zorunluluğunun olmaması, sağlık personelinin kolaylaştırıcı ve daha güler yüzlü olmaları, rahatça muayene olanağı sağlanması, çocuklarının engellilikleri ile ilgili yaşadıkları sağlık sorunlarında yan etkileri varsa kontrollerde bakılması, hastanede engelli çocuğu taşıyacak personelin olması, evde fizik tedavi olanağı sağlanması ve tedavi cihazlarının karşılanıp ameliyat ve tedavilerin tümünün ücretsiz yapılması gibi beklentiler bulunmaktadır.

	5.2.2. Çocuğa yönelik sağlık hizmetleri yaygınlaştırılacak ve hizmetlere erişim kolaylaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Özel sektör İlgili kurum ve kuruluşlar	2017	Yapılan yasal ve idari düzenlemeler	2010 yılı itibariyle 112 acil sağlık hizmetleri ülkenin tümüne yaygınlaştırılmıştır. 2011 yılında 2.700.000 hasta taşınmıştır. 81 ilimizde özel eğitimi 4.440 sağlık personeli vardır ve Avrupa'nın en büyük medikal kurtarma ekibidir. Bu kapsamda yenidoğan transport küvözleri ambulanslara yerleştirilmiş ve yeni doğan ambulansları oluşturulmuştur.
	5.2.3. Ülkemizde yeni doğan bebeklerin nakli konusunda kurumlar arası işbirliğinin sağlanması ve nakil işlemleri sırasında bebek ölümlerinin engellenmesi amacıyla gerekli iyileştirme çalışmaları yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Özel sektör İlgili kurum ve kuruluşlar	2016	Yeni doğan nakil işlemleri sırasında bebek ölüm oranı Ortalama yeni doğan nakil süresi	Ancak Ülkemizde yeni doğan bebeklerin nakli konusunda kurumlar arasında işbirliğinde halen eksiklikler olup yeni doğan nakillerinde süreler uzayabilmektedir. Yeni doğan nakillerinin en fazla bir saat içinde yapılması gerekmektedir. Nakil süresi 1.5 saat olduğunda bile bebeğin ölme riski 2 kat artmaktadır.

Amaç 6. Aileye Ve Çocuğa Yönelik Destek Ve Özel Koruma Hizmetlerini Geliştirmek

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
6.1. Çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik etkin tedbirlerin alınması	6.1.1. Çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik bilinçlendirici kamuoyuna yönelik kampanyalar düzenlenecektir. Bu kapsamda kamu spotları, görsel ve yazılı materyaller hazırlanacak, konferans vb. toplantılar düzenlenecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Üniversiteler RTÜK Sivil Toplum Kuruluşları Özel Sektör	2015	Düzenlenen toplantı ve organizasyon sayısı Yayınlanan kamu spotu sayısı	Çocuklara yönelik hizmet veren ilgili tüm kurumlar tarafından koruyucu-önleyici nitelikte çeşitli eğitim programları ve faaliyetler uygulanmaktadır. Bu tür ülke ölçekli eğitim programlarının ve bilinçlendirici faaliyetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
	6.1.2. Çocukların riskli ve tehlikeli durumlardan kendilerini nasıl koruyacakları ve ailelerin bu konuda neler yapmaları gerektiğine dair çocuklara ve ailelere yönelik eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	2016	Uygulanan eğitim programı sayısı Eğitim alan kişi sayısı	Bununla birlikte, şiddet geçmişi olan ya da risk altında bulunan gruplara yönelik, bilhassa çatışma çözme, kendini koruma ve şiddeti önlemeye yönelik özel programların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesine ilişkin 4.4.2 sayılı eylem de bu kapsamda değerlendirilmektedir.
6.2. Tüm çocukların bağımlılık türlerinden korunması için gereken önlemlerin alınması	6.2.1. Tüm çocukların madde bağımlılığından korunması için gereken koruyucu- önleyici ve destekleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması için kurumlar arası işbirliği güçlendirilecektir. Bu amaçla TUBİM tarafından hazırlanan (2013-2018) Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesinin hayata geçirilmesi için kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanacaktır.	TUBİM Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı Adalet Bakanlığı Gençlik ve Spor Bakanlığı Yerel Yönetimler Üniversiteler Sivil Toplum Kuruluşları RTÜK Özel Sektör	2017	Yasal ve idari düzenleme sayısı Koruyucu-önleyici hizmet veren kuruluş sayısı Koruyucu-önleyici kapsamda yürütülen program	TUBİM tarafından 2006-2012 yıllarını kapsayan "Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi" yenilenerek 2013-2018 yıllarını kapsayan yeni Politika ve Strateji Belgesi hazırlanmış ve kurumların görüşüne sunulmuştur. Belgede talep azaltımı kapsamında İlgili kurumların işbirliği ile yürütülecek önleme faaliyetlerinin artırılması öngörülmekte olup bu kapsamda pek çok faaliyet belirlenmiştir.

					ve proje sayısı	Türkiye’deki uyuşturucu kullanımını önleme çalışmalarının belirli bir standartta ve ilgili kurumlar arasında koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.
	6.2.2. Madde bağımlısı çocuklara yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini sunmak üzere çocuklara yönelik madde bağımlılığı tedavi merkezleri ülke genelinde yaygınlaştırılacak ve kalite bakımında geliştirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler	2017	AMATEM sayısı AMATEM çocuk yatak kapasitesi sayısı	Türkiye’de 2011 yılında 13 ilde 22 olan tedavi merkezi sayısı, 2012 yılında 15 ilde 25’e yükselmiştir. Hem mevcut tedavi merkezlerinin kapasitesinin artırılması hem de özellikle ihtiyaç duyulan bölgelerde yeni tedavi merkezlerinin açılması gerekmektedir. Bağımlılık tedavi birimleri (AMATEM) temel olarak ayaktan poliklinik hizmetleri, yataklı tedavi hizmetleri ve rehabilitasyon ünitesini içermekte olup madde bağımlılığı tanısı alan erişkinler ve özellikle uçucu madde kullanımı ve veya bağımlılığı olan çocuk ve gençlere hizmet vermek üzere iki üniteden oluşmaktadır.
6.3. İhmal ve istismar mağduru olan çocuğa ve ailesine yönelik destek ve rehabilitasyon hizmetlerinin iyileştirilmesi	6.3.1. Cinsel istismar mağduru çocukların adli süreçte ikincil örselenmelerini engellemek üzere kurulan ve sektörlerarası işbirliği ile hizmet veren çocuk izlem merkezi modeli ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler Sivil toplum kuruluşları	2015	ÇİM Sayısı ÇİM’lerin hizmet verdiği il sayısı ÇİM’lerden yararlanan kişi sayısı	Cinsel istismar mağduru çocukların dava sürecinde yaşadıkları travmanın ağırlaştırılmaması amacıyla cinsel saldırı mağduru çocukların tanı, tedavi, izlem, bildirim ve tüm adli işlemler sürecinde ikincil örselenmesini asgariye indirmek amacıyla “Çocuk İzlem Merkezi”(ÇİM) kurulmuş olup bu merkezlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması için çalışmalar halen devam etmektedir. Mevcut durumda hizmet veren ÇİM sayısı 11’dir.
	6.3.2. Sokakta çalıştırılan ve risk altındaki	Aile ve Sosyal Politikalar	Sağlık Bakanlığı	2016	SHM Sayısı	Sokakta çalıştırılan ve risk altındaki çocuklara

	çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde iyileştirilecektir. Bu kapsamda, sokakta çalıştırılan çocukların sokakta çalıştırılma nedenlerinin ortadan kaldırılarak sokaktan çekilmeleri birincil hedef olacaktır.	Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Yönetimler		SHM'den yararlanan çocuk sayısı	yönelik hizmetlerin, 09/02/2013 tarihli Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliğinin Geçici 1 inci Maddesi gereğince Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ülke genelinde yaygınlaştırılacak olan Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde sunulması planlanmaktadır.
6.3.3.	Sokakta yaşayan çocuklara yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetleri, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde iyileştirilecektir. Bu kapsamda, sokakta yaşayan çocukların aile bağlarını güçlendirmek ve aileye dönüşü sağlamak öncelikli amaç olacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları	2016	ÇOGEM Sayısı ÇOGEM'den yararlanan çocuk sayısı	Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan ve dilendirilen çocuklara yönelik gündüzlü ve yatılı rehabilitasyon modelleri bulunmaktadır. Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği uyarınca, 31 gündüzlü ÇOGEM, SHM'ler bünyesine dâhil edilmiş olup, hizmet dönüşümü 2014 yılı Şubat ayına kadar tamamlanacaktır. 8 adet yatılı ÇOGEM ise Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermeye devam etmektedir.
6.3.4.	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri için psiko-sosyal rehabilitasyon modeli oluşturulacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2015	BSRM sayısı Hizmet modelinin oluşturulması	İstismar mağduru olan ve hakkında bakım tedbiri alınan çocuklara yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri hizmet vermektedir. Mevcut durumda 36 BSRM bulunmakta olup bu merkezlerde verilen hizmetin nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu merkezlerde, uluslararası standartlarda ve multi-disipliner bir yaklaşım içinde daha etkin bir psiko-sosyal rehabilitasyon programı oluşturulmalıdır.
6.3.5.	Bilhassa cinsel istismar mağduru	Aile ve Sosyal Politikalar	Adalet Bakanlığı	2016	Yapılan yasal ve	2012 yılı istatistikleri uyarınca, adli tıp

	<p>çocuk ve ailesi olmak üzere ihmal ve istismar mağdurlarına yönelik ücretsiz psiko-sosyal destek ve rehabilitasyon hizmetinin verildiği, mağdur ve ailesinin düzenli olarak takip edildiği ve sektörler arası işbirliği ile hizmet veren özel birimler oluşturulacaktır. Hizmet modelinin alt yapı ve kapsamını belirlemek üzere ilgili kurum temsilcilerinin katılımıyla bir çalışma grubu oluşturulacaktır.</p>	Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı Barolar Üniversiteler Sivil Toplum Kuruluşları		<p>idari düzenleme sayısı</p> <p>Hizmet alan mağdur sayısı</p>	<p>kurumlarında 2012 yılı içinde muayene edilen cinsel istismar mağduru 18 yaş altı çocuk sayısı yaklaşık 3000'dir. ÇİM'lerin, cinsel istismar mağduru çocuklara ilk adli süreçte yeterli hizmet vermesi mümkün olsa dahi, istismar mağduru çocuk ve ailesinin adli süreç sonrasında da uzun süreli rehabilitasyon ve destek hizmetine ihtiyaç duyacağı kesindir. Ancak Ülkemizde istismar mağduru çocuk ve ailesini, adli süreçten sonra izlemek ve onlara yönelik uzun süreli rehabilitasyon hizmeti sağlamak yönünde kurumsal bir bakış açısı ve bu görevin direkt olarak verildiği bir hizmet modeli yoktur. Ülkemiz mer'î mevzuatı doğrultusunda cinsel şiddet mağduru çocuk ve ailesinin adli süreçten sonra takibi ve rehabilitasyonu ŞÖNİM'ler ya da SHM'ler tarafından verilebileceği gibi, ÇİM'lerle koordineli çalışan ve yalnızca ücretsiz rehabilitasyon ve sağlık hizmeti sunan yeni bir hizmet modeli oluşturulabilecektir. Bu hususta kesin bir düzenleme bulunmamaktadır.</p>
<p>6.4. Çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çalışan çocukların haklarının korunması</p>	<p>6.4.1. 2005 yılında hazırlanan ve 2005-2015 dönemini kapsayan "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi" daha etkin uygulanması amacıyla güncellenecektir.</p>	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Millî Eğitim Bakanlığı İçişleri Bakanlığı Kalkınma Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2015	Programın güncellenmesi	<p>TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2012 Çocuk İşgücü anketi 2006 yılından sonra 6-17 yaş grubunda çocuk işgücünde oransal açıdan gerileme olmadığını göstermektedir. Bu da müdahale yöntemlerinin gözden geçirilmesi, yeni müdahale ve önleme yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu nedenle çocuk işçiliğini önleme konusunda ulusal bir program olan Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi'nin güncellenmesini</p>

						gerektirmektedir.
6.4.2. Çalışan çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin ve çalışma koşullarının izlenebilmesi ve mevzuat uyarınca haklarının korunabilmesi için bir takip sistemi kurulacaktır. Bu takip sistemi kapsamında, illerde “Çocuk İşçiliği İzleme Birimleri” oluşturularak yerel düzeyde izleme sağlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı İçişleri Bakanlığı Kalkınma Bakanlığı Sivil Toplum Kuruluşları	2016	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Tespit ve takip edilen çalışan çocuk sayısı	Çocuk işçiliğini önleme çalışmalarında en önemli engellerden biri etkili bir izleme sisteminin olmayışıdır. Entegre bir Çocuk İşçiliği İzleme Sistemi Kurularak, yerel izleme birimleri sayesinde etkin izleme sağlanacaktır. TÜİK istatistikleri doğrultusunda 6-14 yaş arası çocukların çalıştırılması zaten kanunlara aykırı olup bu yaş grubunda çalıştırılan 292 bin çocuğun yaklaşık %20’sinin zorunlu eğitimi terk ettiği; 15-17 yaş grubundaki çalışan çocukların ise yaklaşık %66’sının orta öğrenime devam etmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla iş yaşamına giren çocukların önemli bir kısmının eğitim hayatı sona ermekte, toplumsallaşma süreçleri çalıştıkları koşullarda devam etmektedir. Bu nedenle çalışan çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin ve çalışma koşullarının takip edilmesi ve gelişim süreçlerini destekleyici programlar uygulanması, onların erken dönemde karşılaştıkları dezavantajları gidermek açısından büyük önem taşımaktadır.	
6.4.3. Çocuk İşçiliği İzleme Birimleri tarafından çalışan çocukların gelişim süreçlerinin desteklenmesini sağlayacak programlar geliştirilecek ve uygulanacaktır. Çalışan çocukların sadece eğitimi için değil aynı zamanda dinlenme, eğlenme, oyun oynama, sportif, kültürel ve sanatsal faaliyetlerden yararlanmaları hususunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler	2016	Hizmetlerden yararlandırılan çocuk sayısı	94/33 sayılı AB direktifi doğrultusunda, Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki düzenlemeler ve uygulamalar da örnek alınarak, İş yasamızın 71. maddesinde düzenlenmeden boş bırakılan, çocukların sanatsal ve kültürel faaliyetlerde çalıştırılması hususunun eklenmesi gerekmektedir. Çünkü fiili olarak yaşamımızda gördüğümüz bu durumun hukuki	
6.4.4. Sanatsal, kültürel faaliyetlerde ve reklam sektöründe çalıştırılan çocuklara yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, BM Kuruluşları ile sivil toplum	2014	Yapılan yasal düzenleme sayısı		

			kuruluşları			düzenlemeden yoksun olması, çocukların her yönden haklarının korunmasını engellemektedir.
6.5. Çocuk koruma sistemi içindeki kurumsal yapıların iyileştirilmesi	6.5.1. Çocuk koruma sistemi içindeki kurumlar, personel niteliği ve sayısı bakımından iyileştirilecek, kadro ve kaynak ihtiyaçları için yeterli bütçe ayrılacaktır.	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılan düzenleme sayısı Nitelikli personel sayısı	Mevcut durumda, aile bakımından yoksun çocuklara yönelik kurum bakımı hizmetinin, aile ortamına daha yakın olan çocuk evleri ve sevgi evleri modeline dönüştürülmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir. 2014 yılı sonuna kadar, kışla tipi bütün kuruluşların sevgi evi ya da çocuk evi modeline dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu birimlerde, çocukların farklı ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli meslek elemanlarının istihdam edilmesi önemlidir.
	6.5.2. Çocuklarla çalışan personelin düzenli olarak meslek içi eğitime katılmalarını zorunlu kılan düzenlemeler yapılacak ve gerekli eğitim programları hazırlanacak.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Oluşturulan yeni düzenleme sayısı Hizmet içi eğitim alan personel sayısı Uygulanan eğitim programı sayısı	Mevcut durumda özellikle 0-5 yaş arası küçük yaş grubu çocukların birebir bakım almalarının sağlanması amacıyla zorunlu nedenler dışında çocukların kurum bakımına alınmaması, bunun yerine aile-akraba yanında bakım ya da koruyucu aile modeline başvurulması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak, bu konuda yapılacak yasal düzenlemeler uygulamanın daha etkin ve sürekli olmasını sağlayacaktır. Bu ilkenin uygulanabilmesi için ise kurum bakımı dışındaki alternatif modellerin güçlendirilmesi gerekmektedir.
	6.5.3. 0-5 yaş arası çocukların kurum bakımına alınmadan aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılması yönünde gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacak; bu doğrultuda, aile yanında destek ve koruyucu aile gibi alternatif bakım modelleri güçlendirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Kurum bakımında bulunan 0-5 yaş grubu çocuk sayısı Aile odaklı hizmetlerden yararlanan 0-5 yaş arası çocuk sayısı	Uluslararası standartlar doğrultusunda cezai sorumluluk yaşının altında olup da suç işleyen çocuklara yönelik, davranış problemlerine çözüm bulmak amacıyla, özel müdahale programları veya tedbirler geliştirilmelidir.
	6.5.4. Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri için psiko-sosyal rehabilitasyon modeli oluşturulacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	KBRM sayısı KBRM Rehabilitasyon modelinin	

					oluşturulması	KBRM'ler bu amaçla oluşturulmuş kuruluşlar olup farklı suç türlerine yönelik, etkin bir rehabilitasyon sisteminin oluşturulması öncelikli ihtiyaçlar arasındadır. Mevcut durumda hizmet veren 12 KBRM vardır. Aynı zamanda bölgesel bazda ihtiyacı karşılayacak oranda KBRM açılması sağlanacaktır.
	6.5.5. Çocuk Koruma Kanunu uyarınca alınan tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanması için kurumlar arası koordinasyonun sağlanması amacıyla, Çocuk Koruma Kanunu'nda alt yapı, personel standardı ve bütçe ile ilgili düzenlemeler yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı Üniversiteler Barolar	2015	Yapılan yasal düzenleme sayısı	Çocuk Koruma Kanunu uyarınca alınan tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için Kanun'da öngörülmuş olan il/ilçe koordinasyonlarının etkin bir şekilde çalışmadığı görülmektedir. Koordinasyonun önündeki önemli engeller, il/ilçe koordinasyonlarına ilişkin uygun bir alt yapının olmaması, hizmeti koordineli olarak yürüten sektörler arası bir birimin bulunmaması, kurumlar arası bilgilerin takip edilmesini sağlayan bir veri sisteminin olmaması ve ilgili kurumlara yeterli ve dengeli ödenek sağlanmamasıdır. Çocuk koruma sisteminde sektörler arası işbirliğinin geliştirilmesi ve Çocuk Koruma Kanunu uyarınca tüm tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla çok sektörlü "Çocuklar İçin Adalet" projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında Çocuk Koruma Kanunu uyarınca oluşturulan il koordinasyonlarının güçlendirilmesi ve bir veri tabanının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.
6.6. Anne-babaların, kaliteli	6.6.1. Anne-babaları ve bilhassa kadının aile reisi olduğu tek ebeveynli aileleri	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Aile ve Sosyal	2014	Yapılan düzenleme sayısı	Aile-çalışma hayatının uyumlandırılması temel

ebeveynlik yapabilmeleri için daha çok desteklenmeleri	ve çalışan anneleri destekleyen yasal düzenlemeler yapılacaktır. Özellikle çocuğun temel özgüven duygusunun geliştiği 0-3 yaş döneminde çocuğun temel bakımını üstlenen ebeveyn için daha esnek çalışma koşulları sağlayacak yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.		Politikalar Bakanlığı Kalkınma Bakanlığı			olarak, çocuk ve aileyi destekleyen, aile içinde çocuk refahını ön plana alan, devlet politikalarını ifade etmektedir. Avrupa ülkelerinde bu doğrultuda uygulanan politikalar genellikle, çalışan anne-babaların çocuk bakımlarını kolaylaştırıcı yasal düzenlemeler çerçevesinde ebeveynlik ve doğum izinleri, sosyal yardımlar ve yine çalışan ebeveynlerin çocuklarına yönelik bakım hizmetleridir.
	6.6.2. Yasalarla belirlenmiş olan çalışan kotasını dolduran her özel iş yeri ve kamu kurumunda kreş hizmeti verilmesi için gereken idari düzenlemeler yapılacak ve mevzuattaki müeyyideler uygulanacaktır.	İlgili kurum ve kuruluşlar	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Yapılan düzenleme sayısı Kreş sayısı Kreş hizmetinden faydalanan çocuk sayısı Yasal düzenlemelere uymayan işyerlerine uygulanan müeyyide sayısı	İzin sürelerinin uzunluğu, özellikle anaokuluna kabul yaşının düşüklüğüyle birleştiği zaman, çocuk bakım hizmetlerine olan ihtiyaç azaltmakta ve dolayısıyla anne-babaların çocuk bakımına ilişkin yaşadıkları zorluklar azalmaktadır. Ayrıca çocuk bakımı hizmeti veren yerlere sübvansiyonlar, işçilerine çocuk bakım hizmeti sağlayan işverenlere vergi indirimi, ebeveynler için vergi sübvansiyonları sağlanmaktadır ve yalnız yaşayan anneler sübvansiyon talep edebilmektedir.
	6.6.3. Tek ebeveynli ailelere yönelik ücretsiz kreş hizmeti verilmesi için yasal düzenleme yapılacak, ebeveynler çocuk bakımı konusunda desteklenecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Yapılan düzenleme sayısı Yasal düzenlemeden faydalanan tek ebeveynli aile sayısı	
	6.6.4. Çocuk bakımında profesyonel	Aile ve Sosyal Politikalar	İlgili kurum ve	2014	Yapılan	

	bakıcılık hizmetinin geliştirilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacak; kurumlar arası işbirliği ile profesyonel bakıcı yetiştiren mesleki eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.	Bakanlığı	kuruluşlar		düzenleme sayısı	
					Yetiştirilecek profesyonel bakıcı sayısı	
6.7. Çocuklarla ve çocuklar için çalışan personelin işe alımında asgari standartların belirlenmesi	6.7.1. Çocuklarla ya da çocuklar için çalışan, özellikle onlarla aynı ortamda bulunacak olan personelin seçiminde özel ihtimam gösterilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır. Özellikle çocuklara karşı şiddet, bilhassa cinsel şiddet suçlarının, sicil kaydında aranması ve bu hususta zaman aşımının geçerli olmaması, çocuğun cinsel istismarıyla ilgili herhangi bir suçta bulaşmış kişilerin, bu tür meslek ya da gönüllü faaliyetlere alınmasının yasal olarak yasaklanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	2015	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Mevcut durumda korunmaya muhtaç çocuklar gibi hassas gruplarla çalışan personelin işe alımıyla ilgili yeterli standartlar bulunmamaktadır. Bu bağlamda, özellikle korunmaya muhtaç çocuklarla çalışan bakım elemanları olmak üzere, aile bakımından yoksun olan çocuklara, kurumlarda ya da kurum dışında bakım sağlayan kişilerin sahip olmaları gereken nitelikler mevzuatta açıkça belirtilmelidir.
6.8. Erken yaşta evliliklerin önlenmesine ilişkin etkin yasal ve idari tedbirler alınacaktır.	6.8.1. Erken yaşta ve zorla evliliklerin nedenleri ve etkilerine ilişkin bilimsel araştırmalar yapılacaktır.	ASPB	Üniversiteler TÜİK STK'lar	2015	Yapılan bilimsel araştırma sayısı	
	6.8.2. Nüfusa kayıt edilmemiş çocukların sisteme alınması için gereken tedbirler alınacaktır.	İçişleri Bakanlığı	ASPB Sağlık Bakanlığı MEB Adalet Bakanlığı	2015	Yapılan düzenleme sayısı	
	6.8.3. Özellikle kız çocuklarının eğitim sistemi içinde kalması ve eğitim sistemi dışında kalan kız çocuklarının	MEB İçişleri Bakanlığı	ASPB	2014	Alınan yasal ve idari tedbirler Uygulanan yasal	

	tespiti, takibi ve eğitime devamını sağlamak için gerekli tedbirler alınacaktır.				yaptırım sayısı Eğitime döndürülen çocuk sayısı	
	6.8.4. Mevsimlik tarım işçisi çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesi için lokal tedbirlerden ziyade sistematik tedbirler alınacaktır.	MEB İçişleri Bakanlığı	ASPB ÇSGB	2014	Alınan yasal ve idari tedbirler Uygulanan yasal yaptırım sayısı Eğitime döndürülen çocuk sayısı	
	6.8.5. Erken yaşta evlenerek doğum yapan kız çocuklarının tespiti ve bildirimi konusunda gerekli tedbirler alınacaktır.	Sağlık Bakanlığı İçişleri Bakanlığı	ASPB MEB	2014	Bildirim sayısı	
	6.8.6. Erken yaşta evliliklerle ilgili yargılamaların öncelikli ve hızlı olmaları konusunda gerekli tedbirler alınacaktır.	Adalet Bakanlığı	HSYK	2015	Sonuçlanan dava sayısı	

Amaç 7. Çocuk Adalet Sistemini İyileştirmek

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
7.1. Özgün çocuk hukukunun oluşturulması ve etkin bir şekilde uygulanması	7.1.1. Özgün bir çocuk hukuku oluşturulacak ve hukuk fakültelerinde “çocuk hukuku” alanının müfredata girmesi sağlanacaktır.	Adalet Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı YÖK	Üniversiteler Barolar	2017	Yapılan düzenleme sayısı Yapılan düzenlemelerin uygulandığı fakülte sayısı	Türkiye’de çocuk ceza yargılamasına ilişkin düzenlemeler birden çok kanun ve yönetmelikte dağınık bir biçimde bulunmaktadır. Bu normların büyük çoğunluğu yetişkinlere özgü suç ve ceza tasarımı göz önüne alınarak hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Gerçekten Türk Ceza Yargılama sistemine bakıldığında çocuklara özgü bir suç katalogundan ve çocuklara özgü yaptırım uygulamalarından söz etmek mümkün görünmemektedir.
	7.1.2. Tüm ulusal mevzuat çocuğun yüksek yararı doğrultusunda yeniden gözden geçirilecektir.	Adalet Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tüm kamu kurumları	Üniversiteler Sivil Toplum Kuruluşları	2017	Yapılan yasal düzenleme sayısı	
	7.1.3. Çocuğun cinsel istismarı suçunda, failin niteliğine göre suçların tarif edilmesi ve çocuğun menfaatine uygun biçimde müeyyide uygulanmasını sağlamak üzere gerekli düzenlemeler yapılacak; “ensest” mevzuatta ayrı bir suç türü olarak düzenlenecektir.	Adalet Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler Barolar	2017	Yapılan yasal düzenleme sayısı	Türk Ceza Kanunu’nun 103. Maddesi çocukların cinsel istismarını düzenlemektedir. Ancak Özellikle ensest vakalarda olmak üzere uzun süre istismara maruz kalmasına rağmen konuşmaya cesaret edemeyen istismar mağduru çocuklarla ilgili cebir olmadığı ve rızaya dayalı bir birliktelik olduğunun varsayılması gibi bir risk mevcuttur. Bu düzenlemenin değiştirilmesi ve çocukla ilişkiye giren kişinin kimliğine göre suçların tarif edilmesi gerekmektedir. Ensest Türk Ceza Kanununda ayrı bir suç olarak düzenlenmemiş olup cinsel istismarı düzenleyen maddelere dayanılarak failin

						cezası verilmektedir. Bu nedenle enestinin mevzuatta ayrı bir şekilde düzenlenmesine ihtiyaç vardır.
	7.1.4. Çocuğun cinsel istismarı ve çocuğa karşı şiddet suçlarına yönelik uygulanan yaptırımlar yeniden gözden geçirilerek, suçun tekrarlanması riskini önleme ve asgariye indirmek üzere caydırıcı yaptırım ve müdahale programları geliştirilecektir.	Adalet Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler Barolar	2017	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı Geliştirilen etkili müdahale programı sayısı Çocuğa yönelik cinsel istismar fail sayısı Çocuğa yönelik cinsel istismar faillerine uygulanan yaptırım ve müdahale programı sayısı	Ülkemizin de taraf olduğu Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü Ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi uyarınca, cinsel suç faili olan kişilere yönelik etkin müdahale yöntemleri geliştirilmeli; cinsel içerikli suçların caydırıcılığı artırılmalı; dava sırasında, hapisane içinde ve dışında bu müdahale yöntemleri etkili olmalı; sağlık, sosyal hizmet ve adli sektörler arasında işbirliğin içinde müdahale tedbirleri uygulanmalıdır.
	7.1.5. Çocuk adalet sisteminde, çocuğu ceza sistemi dışına yönlendiren yöntemlerin (diversiyon tedbirleri) etkin bir şekilde uygulanması sağlanacaktır. Uluslar arası literatüre uygun olarak uzlaşma, zararın tazmini, şartlı salıverme, sosyal hizmet yaptırma, vasıtalı ıslah, terapi gruplarına katılım, koruyucu aile yanına yerleştirme	Adalet Bakanlığı	Barolar Üniversiteler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2017	Çocuğu ceza sistemi dışına iten mahkeme kararı sayısı	Adli kovuşturma süreci bir çocuğu damgalayan ve geri kalan hayatındaki toplumsallaşma sürecini tamamıyla değiştiren bir süreçtir. Çocuk kendine yapıştırılan suçlu damgasını kabul eder ve bu role daha uygun davranmaya çalışır. Tutuklanan çocuklar çoğu zaman suç eğilimi daha pekişmiş bir halde dışarı çıkmaktadır. Türk ceza sisteminde iş yükünün fazlalığı, hâkim yetersizliği vb. nedenlerle çocuğu

	gibi, çocuğu adalet sistemi dışına itecek uygulamalara ilişkin idari ve yasal dzenlemeler yapılacak, hkmün açıklanmasının ertelenmesi gibi uygulamalar etkin hale getirilecektir.					ceza sistemi dışına ynlendiren tedbirler yeterince uygulanmamaktadır. Çocuk adalet sisteminin öncelikli amacı çocuğa ceza vermek değil, çocuğun sapma davranışını ortadan kaldırarak rehabilite olmasını sağlamaktır. Özellikle sosyo-ekonomik sorunlardan yani çevre faktöründen kaynaklandığı tespit edilen suç davranışlarında çocuğu ceza sistemi dışına ynlendiren tedbirlere başvurulmalı, çocuk damgalanmanın olumsuz etkilerinden korunmalıdır.
7.2. Suça sürüklenmiş ya da suç mağduru çocuğun, adalet sistemi içinde ikincil örselenmesinin önlenmesi	7.2.1. Çocuk mahkemesi, savcısı ve ağır ceza mahkemesi sayısı arttırılacaktır.	Adalet Bakanlığı HSYK	Barolar Üniversiteler	2017	Çocuk mahkemesi sayısı Çocuk savcısı sayısı Çocuk ağır ceza mahkemesi sayısı	Hâlihazırda 19 Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi ve 84 adet Çocuk Mahkemesi olmak üzere toplam 103 adet Çocuk Mahkemesi ile 61 adet Çocuk Mahkemesi Hâkimi ve 29 adet çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimi bulunmaktadır. Ülkemizde çocuk yargılama süreleri çocuk mahkemeleri için 414 gün, çocuk ağır ceza mahkemeleri için de 502 gün olup yargılama süresinin uzunluğunun bir sonucu olarak ülkemizde tutuklu çocuk sayısı, hükümlü çocuk sayısından fazladır. Çocuk mahkemelerinin sayı ve altyapı olarak yetersizliği bu sorunun temel kaynaklarındandır. Tutukluluk süreleriyle ilgili Çocuk Koruma Kanununda ve Ceza Muhakemeleri Kanununda çocuklara özgü bir hüküm mevcut değildir. Bu noktada CMK'daki tutuklamaya ilişkin genel hükümler uygulanmaktadır.
	7.2.2. Sayı, kaynak ve kadro açısından tüm çocuk mahkemelerinin ihtiyaçları karşılanacak ve dava sürelerinin kısaltılması ve çocuk tutukluluk sürelerinin azaltılması için gerekli tedbirler alınacaktır.	Adalet Bakanlığı HSYK	Barolar Üniversiteler	2016	Çocuk tutukluluk süresi Tutuklu bulunan çocuk sayısı	

	7.2.3. Kanunla ilişki halinde olan çocuklar için, mahkemeler bünyesinde yeterli sayıda görüşme odası oluşturulacaktır.	Adalet Bakanlığı	HSYK	2015	Görüşme odası sayısı	Adalet Bakanlığı tarafından koordine edilen "Çocuklar için Adalet" Projesinde "Suç mağduru çocukların adalete erişimlerine yönelik usul kurallarının basitleştirilmesi ve ikincil mağduriyetin önlenmesine yönelik kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi" başlıklı bir faaliyeti bulunmaktadır. Bu faaliyet kapsamında, kanunla ilişki halinde olan çocuklar için 134 Ağır Ceza Mahkemesi çevresinde 160 görüşme odasının kurulması hedeflenmektedir. Bu hedef gerçekleştiği takdirde çocukların adli süreçlerde ikincil örselenmelerinin en aza indirilmesi konusunda önemli bir adım atılmış olacaktır.
	7.2.4. Duruşmalarda gizlilik ilkesi daha hassasiyetle uygulanacaktır. Özellikle karar duruşmalarının aleni yapılması ve çocuğun afişe olması engellenecektir.	Adalet Bakanlığı HSYK	Barolar Üniversiteler	2014	Karar duruşması aleni yapılan dava sayısı Gizlilik ilkesi ihlaline dair dava sayısı	Anayasamızın 20. maddesinde özel hayatın gizliliği ve korunması temel bir hak ve özgürlük olarak düzenlenmiştir. Ayrıca AB uyum sürecinde yapılan kanun değişiklikleri kapsamında temel ceza kanunları yenilenmiş ve 5237 sayılı yeni TCK ile 5271 sayılı yeni CMK'da özel hayat ve bu hayatın gizliliği konusunda önemli ve yeni hükümler getirilmiştir. Ancak zaman zaman bazı karar duruşmalarının aleni yapılması çocuğun ve ailenin medyada afişe olmasına neden olabilmektedir.
7.3. Usulüne göre onaylanan ve yürürlüğe giren uluslar arası sözleşmelerin mahkemelerce	7.3.1. Çocuk hakları ve temel insan haklarına ilişkin usulüne göre onaylanmış olan uluslar arası sözleşmelerin, mahkemelerde direkt olarak uygulanabilmesine	HSYK	Adalet Bakanlığı Barolar Üniversiteler	2016	Yapılan düzenleme sayısı Uluslararası sözleşmeler	Anayasa'nın 90. maddesinin son bendine 2004 yılında eklenen: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı

uygulanması sağlanacaktır.	dair gerekli idari düzenlemeler yapılacaktır.				doğrultusunda alınan karar sayısı	hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” ifadeyle uluslararası sözleşmeler iç hukuk hükmündedir. Buradaki antlaşma ifadesi, geniş bir anlamda, sözleşmeleri, onlara bağlı diğer uluslararası belgeleri de kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır. Buna göre, çocuk yargılamasında çocuklara özgü bir yargı sisteminin uygulamasını istisnasız olarak öngören uluslararası çocuk hakları sistemi esas alınmalıdır.
----------------------------	---	--	--	--	-----------------------------------	--

Amaç 8. Çocuk Dostu Bir Medya Oluşturmak

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
8.1. Medyada çocuk haklarının ihlallerinin önlenmesi	8.1.1. RTÜK Kanunu'nda, görsel, yazılı ve sosyal medyada, kitle iletişim araçlarının, çocuk haklarının korunması hususundaki sorumlulukları net bir şekilde tanımlanacak, çocuk hakları ihlallerine yönelik etkin ve ağırlaştırılmış yaptırımlar düzenlenecektir.	RTÜK	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Adalet Bakanlığı Bilgi, İletişim Teknolojileri Kurumu Medya Kuruluşları	2013	Yapılan yasal ve idari düzenleme sayısı	Başta televizyon olmak üzere, radyo, yazılı basın, bilgisayar, internet, oyun konsolları ve cep telefonlarının çocuklar tarafından sıklıkla kullanılmasının ihtiva ettiği olumsuz ve zararlı içeriklere tedbir alınması gerekmektedir. 2011 yılında 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ise Kanun'un (ğ) maddesi uyarınca çocuklara, güçsüzlere ve özürllülere karşı istismar ve şiddeti teşvik etmesi nedeniyle 4; 8/2 maddesi uyarınca ise, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde programların, izlenebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanması nedeniyle 96 müeyyide uygulanmıştır.
	8.1.2. Medya, internet vb. kitle iletişim araçlarının çocukların üzerindeki etkilerine dair bilimsel çalışmalar yapılacak ve bilimsel veriler ışığında çocukların korunması için gerekli tedbirler alınacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı RTÜK Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	2014	Yapılan bilimsel çalışma sayısı	
	8.1.3. Engelli veya ihmal/istismar edilmiş adli vakaların basın kanununa muhalefetle medya tarafından ifşa edilerek, zavallı ve mağdur gösterilerek suiistimal edilmesi engellenecektir. Bu tür	RTÜK	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Adalet Bakanlığı Bilgi, İletişim Teknolojileri	2013	Yasal ve idari düzenleme sayısı Uygulanan yaptırım sayısı	Basın özgürlüğü; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve

	suiistimal içeren yayınların en aza indirilebilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacak, yaptırımlar ağırlaştırılacaktır.		Kurumu Medya Kuruluşları			ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir. Bu kapsamda 18 (on sekiz) yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar Basın kanununa aykırı davranışta bulunmuş olacaktadırlar.
8.2. Çocukların ve ailelerin medyanın zararları konusunda bilinçlenmelerinin sağlanması	8.2.1. Medya okur-yazarlığı eğitimi yaygınlaştırılacaktır.	Millî Eğitim Bakanlığı	RTÜK Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu Üniversiteler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2015	Eğitim alan kişi sayısı	Çocukların yılda yaklaşık olarak 900 saatini okulda, 1500 saatini televizyon izleyerek geçirdiği göz önünde bulundurulduğunda, televizyonun hayatlarında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların günlük hayatlarında etkin bir şekilde rol alan bu kitle iletişim araçlarının ihtiva ettiği olumsuz ve zararlı içeriklere karşı korunması gerekmektedir. 2011-2012 Eğitim ve Öğretim yılında Medya Okuryazarlığı dersini seçen öğrenci sayısı 553.791, oranı ise % 14.04 olarak gerçekleşmiştir.
8.3. Çocukların doğru ve zararsız bilgiye erişimlerinin sağlanması	8.3.1. Çocuklara güvenli çevrimiçi oyun, eğlenme, bilgi edinme ve yaratıcılığı geliştirme alanı sağlama amacıyla resmi çocuk portalı oluşturularak, ülke çapında tanıtımı sağlanacaktır.	Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu	Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Üniversiteler	2015	Çocuk portalının kullanıma açılması Geliştirilen filtreleme programı sayısı	Çocuk portalı, çocuklara yönelik mevcut devlet kurumları, okullar, eğitim kuruluşları, eğlence ve bilgi edinme ihtiyacına yönelik tüm enformasyonu çocuklara, velilere ve öğretmenlere sunacak şekilde tasarlanacaktır. Farklı ilgi ve bilgi düzeyine göre yaş

						aralıklarına ayrı ayrı hitap edecek şekilde, çocuk hakları, sanat, matematik, tarih vb. eğitim konuları da çocuk dili esas alınacak şekilde bu portalda bulunacaktır. Ayrıca sekmelerde kamu ve özel kuruluşların da bağlantılarına yer verilecektir.
--	--	--	--	--	--	---

Amaç 9. Etkin Bir Denetleme, İzleme Ve Değerlendirme Sistemi Kurmak

Hedefler	Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergeleri	Açıklama
9.1. Ülke genelinde tüm çocukları kapsayan bir veri toplama ve izleme sisteminin geliştirilmesi	9.1.1. Türkiye Çocuk Bilgi Merkezi oluşturulacaktır. Bu merkezde, 18 yaş altı bireylere ilişkin tüm bilgileri, bir bütün olarak görmeyi ve analiz etmeyi sağlayacak bir veri toplama sistemi oluşturulacaktır. TÜİK ve diğer kamu kurumları tarafından oluşturulan tüm veri bankalarından faydalanacak olan bu birimin kurulması için ihtiyaç duyulan mevzuat hazırlanarak, yürürlüğe girmesi için süreç başlatılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	TÜİK İlgili kurum ve kuruluşlar	2015	Yapılan yasal ve idari düzenlemeler Türkiye Çocuk Bilgi Merkezinin kurulması	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen genel istatistik çalışmaları ve kurumların kendi çalışmalarına ilgili veri bankaları bulunmaktaysa da sistematik ve tüm çocukları kapsayan bir bilgi toplama sistemi ve bu konuyla doğrudan görevli bir birim bulunmamaktadır. BM Çocuk Hakları Komitesinin 2012 yılında yayınladığı sonuç gözlemlerinde geçen
	9.1.2. Türkiye Çocuk Bilgi Merkezinin veri toplama sisteminin alt yapısını ve bu sistemde kullanılacak olan veri toplama ve değerlendirme kriterlerini belirlemek üzere, ilgili kurum temsilcilerinden bir çalışma grubu oluşturulacaktır. Çalışma grubu tarafından, ihtiyaç analizi ile veri toplama ve değerlendirme kriterlerine ilişkin bir rapor hazırlanarak mevcut veri toplama ve analiz biçimi revize edilecek ve diğer gerekli çalışmalar gerçekleştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı TÜİK Adalet Bakanlığı MEB İç İşleri Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sağlık Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	2014	Veri toplama ve değerlendirme kriterlerine ilişkin rapor hazırlanması Bakanlıkların veri toplama sistemlerinde revizyon yapılması	eleştiriler arasında, çocuk yoksulluğu ve iyi olma hali, çocuk işçiliği, engelli çocuklar, zarar ve risk faktörleri gibi alanlara yönelik cinsiyet, yaş, coğrafi konum ve sosyo-ekonomik özellikleri kapsayan ayrıntılandırılmış düzenli ve sürekli veri toplama sisteminin olmaması yer almaktadır.
	9.1.3. Çocuk refahı göstergelerinin (çocuk	Aile ve Sosyal Politikalar	Sivil Toplum	2015	Çocuk refah	

	iyi olma hali endeksi) Türkiye şartlarında belirlenmesi için gerekli bilimsel çalışmalar yapılacak ve belirlenen bu göstergeler doğrultusunda veri toplanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.	Bakanlığı	Kuruluşları Üniversiteler TÜİK Kalkınma Bakanlığı		göstergelerine ilişkin raporun hazırlanması	
	9.1.4. Söz konusu çocuk refahı göstergeleri doğrultusunda, “çocuk refahı değerlendirme kılavuzları” oluşturulacaktır. Bu değerlendirme kılavuzları ile çocuğu etkileyen her türlü sorunun analiz edilebilmesi, strateji uygulamalarında yaşanan sorunların değerlendirilmesi ve sağlanan başarıların ölçülebilmesi sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Üniversiteler Sivil Toplum Kuruluşları TÜİK Kalkınma Bakanlığı	2016	Çocuk refahı değerlendirme kılavuzlarının oluşturulması	
9.2. Çocuklara yönelik harcamaların daha kolay takibini sağlayacak düzenlemeler yapılması	9.2.1. Çocuklara yönelik yapılan tüm harcamaların tespit edilebilmesi amacıyla, bütçeyle ilgili gerekli çalışmalar yapılacak ve ilgili kurumlar tarafından veriler oluşturulacaktır.	Tüm kamu kurum ve kuruluşları	Maliye Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kalkınma Bakanlığı	2014	Verilerin oluşturulması	Ülkemizde bütçe sisteminde, çocuklara yönelik hizmetlere yapılan harcamaların görülebildiği bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum çocuklara yönelik hizmet ve kaynaklardaki gelişmenin takibini zorlaştırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon

Çocuk haklarına ilişkin ulusal düzeydeki uygulamalarda, kurumlar arası eşgüdümü sağlamak ve sürekliliğini korumak üzere kurumların en üst düzey temsilcilerinden oluşan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı başkanlığında toplanan “Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu” tarafından, bu Strateji Belgesi ve Eylem Planının hayata geçirilebilme süreci izlenecek, sonuçları değerlendirilecek ve bu süreçte kurumlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm sağlanacaktır.

Kurulun yapacağı izleme ve değerlendirme çalışmalarına, sorumlu ve ilgili kurum/kuruluşlarca her türlü destek ve kolaylık sağlanacaktır.

Eylem Planı uygulandıktan sonra, sonuçları ve etkileri bakımından incelenerek bir değerlendirme raporu hazırlanacaktır. Bu rapor, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesi ve sekreteryasında ve eylem planlarında kendilerine görev verilen sorumlu kurum temsilcilerinin katkılarıyla hazırlanarak, Çocuk Hakları İzleme Ve Değerlendirme Kurulu’na sunulacaktır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, belgenin takibinden sorumlu kurum/kuruluşlar ile birlikte, belgeyi ulusal ihtiyaçlar ve uluslararası gereklilikleri göz önünde bulundurarak revize edebilecektir.

Çocuk hakları çok yönlü, disiplinler arası, bütünsel bir bakış açısı ve eşgüdüm gerektiren bir alandır. Eşgüdüm ve işbirliği, sorunların çözümüyle ilgili stratejilerin oluşturulmasında ve yürütülmesinde önemlidir ve anahtar bir rol oynamaktadır. Bu nedenle Strateji Belgesinde yer alan çocuk hakları ve sorunları konusundaki hedeflerin uygulanmasına yönelik olarak yapılacak her türlü çalışmada, sorumlu ve ilgili birimler arasında mevcut olan ortak çalışma kültürü arttırılmalı, eylemler ilgili kurum/kuruluşlar tarafından eşgüdüm içinde eşzamanlı olarak uygulanmalıdır.

3.2. Yürürlük ve Uygulama Esasları

Bu belge, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, liste halinde aşağıda belirtilen ilgili kurum ve kuruluşların ve alanda çalışan uzmanlarının görüş ve desteğinde hazırlanmış ve ortak mutabakat sağlanarak tamamlanmıştır.

Belge, Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer. Belgenin yürütülmesinin takibini Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu, uygulanmasını ise aşağıda belirtilen sorumlu kurum ve kuruluşlar yapar. Belgenin öngördüğü hususların yerine getirilmesinden ve belgeye uyulmasından, paydaş tüm kurum ve kuruluşlar sorumludur.

- Adalet Bakanlığı
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Başbakanlık Basın, Yayın, Enformasyon Genel Müdürlüğü
- Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı
- Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- Dışişleri Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Kalkınma Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Maliye Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Radyo Televizyon Üst Kurulu
- Sağlık Bakanlığı
- Türkiye Barolar Birliği
- İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
- TÜBİTAK
- Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı
- Yerel Yönetimler
- YÖK
- İlgili diğer kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşları